

Η ενημέρωση της κοινής γνώμης για το φαινόμενο του κοινωνικού αποκλεισμού είναι ελλιπέστατη. Στη διαπίστωση αυτή εύκολα καταλήγουν όλοι όσοι, όπως η ΚΛΙΜΑΚΑ, ασχολούνται με τα πολλαπλά και σύνθετα προβλήματα ομάδων του πληθυσμού, όπως, άστεγοι, μειονότητες, κακοποιημένα παιδιά, κακοποιημένες γυναίκες, εκδιδόμενες και διακινούμενες γυναίκες, αποφυλακισμένοι, ανήλικοι παραβάτες κ.α.

Η ελλιπής ενημέρωση της κοινής γνώμης συνιστά αρνητικό παράγοντα και δεν διευκολύνει την προσπάθεια αντιμετώπισης του φαινομένου, που διευρύνεται με γρήγορους ρυθμούς.

Τελευταία υπάρχει, ευτυχώς, μια μεγαλύτερη ενασχόληση των μέσων δημοσιότητας με τα θέματα του κοινωνικού αποκλεισμού, γεγονός παρήγορο, καθώς μπορεί, συμβάλλοντας στην πληροφόρηση της ευρύτερης κοινότητας, να βοηθήσει στην αντιμετώπιση του. Ραδιοφωνα, τηλεοράσεις και ημερήσιος & περιοδικός τύπος αφιερώνουν όλο και περισσότερο χρόνο και χώρο στα ζητήματα ευαίσθητων ομάδων του πληθυσμού.

Εμείς νιώθουμε ικανοποίηση που άνθρωποι της ΚΛΙΜΑΚΑΣ και του περιοδικού μας συμμετέχουν σ' αυτή την προσπάθεια πληροφόρησης με την παρουσία τους σε ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές εκπομπές. Χαιρόμαστε που, θέματα και στοιχεία που προβάλλει το περιοδικό μας, αξιοποιούνται στην έντυπη και ραδιοτηλεοπτική ενημέρωση του κοινού. Παίρνουμε δύναμη να συνεχίσουμε και να διευρύνουμε τη δράση μας.

Ξέρουμε ότι υπάρχει μεγάλη ανάγκη να φωτιστούν περισσότερο τα ζητήματα αυτά, να υπάρξει περαιτέρω έρευνα και καταγραφή των προβλημάτων και των αναγκών των ειδικών ομάδων του πληθυσμού που βιώνουν τον κοινωνικό αποκλεισμό. Ότι υπάρχει ανάγκη εκπόνησης και πραγματοποίησης βιώσιμων προγραμμάτων ολιστικής προσέγγισης και αντιμετώπισης του προβλήματος στην κατεύθυνση της εξάλειψής του.

Αυτά, αλλά και η δημοσιοποίηση και η ολόπλευρη ενημέρωση είναι στοιχεία εντελώς απαραίτητα ώστε να υπάρξει ευαισθητοποίηση του κοινού, για να πάρει μια άλλη, μια υποστηρικτική στάση απέναντι του. Σ' αυτή την κατεύθυνση συνεχίζουμε. Σε τούτο, το 5ο τεύχος, το αφιέρωμα μας ασχολείται με ζητήματα παρέμβασης για τις ψυχικές διαταραχές από κοινωνικές αιτίες, και συγκεκριμένα, με το θέμα Βία και Παιδί.

Οι άνθρωποι δεν γεννιούνται βίαιοι, γίνονται βίαιοι κάτω από ορισμένες συνθήκες. Το φαινόμενο της βίας είναι κατ' εξοχήν κοινωνικό, και έχει τη βάση του σε ψυχικές διαταραχές που προκαλούνται από κοινωνικές αιτίες, από κοινωνικές παραμέτρους όπως φτώχεια, διακρίσεις, κοινωνικός αποκλεισμός κ.α.

Η βία οποιασδήποτε μορφής και σε όποιες συνθήκες βιώνεται από τα παιδιά, αποτελεί σημαντικό παράγοντα για την εξέλιξη της ψυχικής τους υγείας. Το ψυχικό τραύμα που προκαλεί, μπορεί να συνοδεύει το παιδί και τον έφηβο και στην ενήλικη ζωή του.

Η κακοποίηση παιδιών αλλά και η βία και η παραβατικότητα των εφήβων και των νέων αυξάνουν και στη χώρα μας.

Τα προγράμματα για την αντιμετώπιση του φαινομένου για να είναι αποτελεσματικά, πρέπει να βρίσκονται στην κατεύθυνση εξάλειψης του κοινωνικού αποκλεισμού και των άλλων αιτιών της βίας.

Το τεύχος συνεχίζεται με την αποτύπωση δραστηριοτήτων δημιουργικής απασχόλησης και κοινωνικοποίησης παιδιών των Μουσουλμάνων στο Γκάζι από το Κέντρο Ημέρας της ΚΛΙΜΑΚΑΣ για τους Έλληνες Μουσουλμάνους.

Κλείνουμε με ένα σημείωμα για την επίσκεψη μελών της διαπολιτισμικής ομάδας του φορέα στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και με στιγμιότυπα από τη ζωή της ΚΛΙΜΑΚΑΣ.

Χορηγοί

Η PHILIP MORRIS HELLAS ευαισθητοποιημένη στα κοινωνικά προβλήματα και στον αγώνα ενάντια στον κοινωνικό αποκλεισμό, στηρίζει τα ανθρωπιστικά προγράμματα της ΚΛΙΜΑΚΑΣ προσφέροντας το ποσό των 3000 Ευρώ για το πρόγραμμα στήριξης αστεγών του φορέα μας.

Στη φωτογραφία η υπάλληλος της PHILIP MORRIS κ. Τελιορίδου με τον πρόεδρο της ΚΛΙΜΑΚΑΣ κ. Κατσαδώρο.



Ευχαριστούμε τους ιδιώτες, τους φορείς και τις εταιρείες που ενισχύουν οικονομικά, με διάφορα είδη και με ανακυκλώσιμο χαρτί τα ανθρωπιστικά προγράμματά μας.

PHILIP MORRIS

ΙΚΑ

ΟΤΕ, ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΚΟΙΝΟΧΡΗΣΤΩΝ ΤΗΛΕΦΩΝΩΝ

ΟΤΕ

ΕΚΑΒ

ΜΕΓΑΡΟ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

ΑΘΗΝΑΪΚΟ ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΟ ΕΙΔΗΣΕΩΝ

ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΑΕΡΟΠΟΡΙΑΣ

ΓΕΩΠΟΝΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

ΓΕΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΜΕΛΕΤΗΣ & ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΗΣ ΦΩΚΙΑΣ

ΙΔΡΥΜΑ ΜΑΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΥ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

ΠΑΤΡΟΙ ΧΩΡΙΣ ΣΥΝΟΡΑ

Κος ΤΑΚΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

Κος ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΔΟΥΡΜΟΥΣΟΓΛΟΥ "DUCASCO"

Κος ΦΩΤΗΣ ΜΠΟΜΠΟΛΑΣ ΠΗΓΑΣΟΣ Α.Ε.

Κος ΑΛΕΞΙΟΣ ΣΚΑΝΑΒΗΣ ΠΗΓΑΣΟΣ Α.Ε.

Κος ΛΑΜΠΡΟΣ ΦΩΤΟΓΛΟΥ

Κος ΘΕΙΑΚΟΣ ΞΕΝΟΦΩΝ, Δ/ΝΤΗΣ ΦΑΡΜΑΚΕΙΟΥ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟΥ

"ΣΩΤΗΡΙΑ"

ΑΛΕΞΙΟΣ ΦΑΡΜΑ Α.Ε.Β.Ε.

ΣΑΝΑ ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΑ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ Α.Ε.

UNI-PHARMA ΚΛΕΩΝ ΤΣΕΤΗΣ Α.Β.Ε.Ε.

Ι. ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗΣ & ΣΙΑ Ο.Ε ΙΑΤΡΙΚΑ ΕΙΔΗ

MEDI SEI LTD

WYETH HELLAS S.A.

ΒΙΑΝΕΞ Α.Ε.

ΓΚΕΝΩΣΗΣ Κ.Μ ΕΠΕ

NESTLE ΕΛΛΑΣ Α.Ε.

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ OFFSET.

Κα ΧΑΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΥ

Κα ΒΕΓΟΠΟΥΛΟΥ-ΦΡΟΥΣΗ

Κα ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ

Κα ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ ΠΛΟΥΣΣΗ

Κα ΤΣΙΡΙΔΑΚΗ

Κα ΜΑΝΙΑ

Κος ΝΙΚΟΣ ΠΑΓΩΝΗΣ

ΠΑΣΚΑΛ & ΣΤΡΑΤΗΣ Α.Ε.

Γ.Α.Π ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΟΣ

HELIOS ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΠΛΕΚΤΙΚΗΣ ΑΒΕΕ.

Κα ΛΙΑ ΜΑΡΤΙΝΟΥ

Κα ΕΜΜΑΝΟΥΕΛΑ ΖΩΗ

Κος ΜΑΝΩΛΗΣ ΛΟΥΚΑΔΑΚΗΣ, ΨΥΧΟΛΟΓΟΣ

ΠΑΠΑΣΤΡΑΤΟΣ Α.Β.Ε.Σ.

ΚΑΠΝΟΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΣΕΚΑΠ Α.Ε.

Θ.Δ ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ Α.Ε. ΚΑΠΝΟΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ

ΚΕΡΑΝΗΣ ΑΒΕΕ ΚΑΠΝΟΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ

COCA-COLA 3 ΨΙΛΟΝ

ΑΝΘΟΠΩΛΕΙΟ FLERIA ΚΟΛΩΝΑΚΙ

Κος ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ

Κος ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΘΕΟΔΟΣΑΚΗΣ

Κος ΣΟΦΙΑ ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΥ

Κος ΕΛΠΙΔΑ ΣΚΟΡΔΑ

Κα ΜΑΙΡΗ ΖΗΚΑΚΗ

Κος ΠΕΤΣΑΛΗΣ

Πατήρ Σπυριδων Καζιάνης

ΕΘΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΡΕΥΝΩΝ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝ. ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΜΑΤΙ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΑΝΑΚΡΕΩΝ ΝΕΓΡΗΣ

ΦΙΛΙΑ ΚΛΩΣΤΗΡΙΑ ΠΡΕΒΕΖΗΣ

Κος ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΖΑΡΕΙΦΟΠΟΥΛΟΣ

Κος ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΡΥΣΤΙΝΟΣ ΟΔΟΝΤΙΑΤΡΟΣ

Κα ΕΥΔΟΚΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

Κα ΕΛΕΝΗ ΠΡΙΦΤΗ

Κα ΝΑΚΟΥ

Κα ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΧΑΒΡΕΔΑΚΗ

Κα ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΣΩΚΟΥ

Κα ΝΙΚΗ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

Κα ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΦΑΚΗ

ΖΑΧΑΡΟΠΛΑΣΤΕΙΟ "ΔΕΣΠΟΙΝΑ"

ΖΑΧΑΡΟΠΛΑΣΤΕΙΟ "ΜΕΛΙΣΣΑ" ΠΕΡΙΣΤΕΡΙΟΥ

ΖΑΧΑΡΟΠΛΑΣΤΕΙΟ "ΚΩΣΤΗΣ" Ν. ΚΟΣΜΟΥ

ΖΑΧΑΡΟΠΛΑΣΤΕΙΟ "ΦΛΕΪΒΟΡ"

ΜΕΛΙΣΣΑ ΚΙΚΙΖΑΣ ΑΒΕΕΤ

MISKO Α.Ε.

PROCTER & GAMBLE HELLAS ΑΒΕΕ

MASCOT COSMETICS Α.Ε.

DRAKOR ΔΡΑΚΟΠΟΥΛΟΙ Α.Ε.

UNILEVER HELLAS ΑΒΕΕ

ANORAK ΕΛΛΑΣ ΕΠΕ

NUTRIA Α.Ε.

ΠΡΙΜΟ Α.Ε.

ΕΥΡΟΧΕΜ ΑΒΕΕ

ΑΡΑΠΙΝΑ Α.Ε.

Κ. ΛΙΜΝΑΙΟΣ ΑΒΕΕ

ΕΛΑΪΣ Α.Ε.

ΣΟΥΖΕΡ Ο.Ε.

ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΕΛΛΙΟΥΡΓΙΕΣ AGROINVEST

ΕΥΤΕ ΠΙΣΤΙΟΛΑΣ Α.Ε. AGRINO

ΕΛΛΕΝΙΚΑ Α.Ε.

ΠΑΛΙΡΡΟΙΑ Α.Ε.

Βία & Παιδί

παρέμβαση για τις ψυχικές διαταραχές από κοινωνικές αιτίες

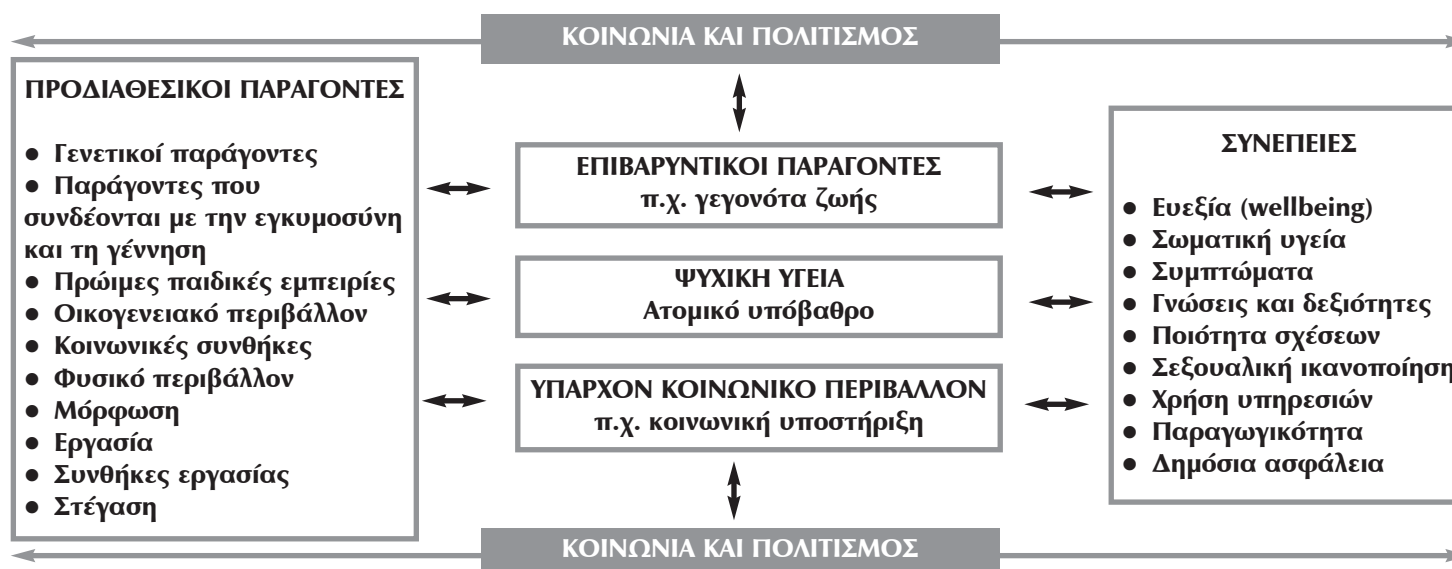
Εισαγωγή

Είναι γενικά παραδεκτό σήμερα ότι στην παθογένεια των ψυχικών διαταραχών εμπλέκονται παράλληλα βιολογικοί, ψυχολογικοί και κοινωνικοί συντελεστές. Παρότι το ενδιαφέρον των ερευνών επικεντρώνεται τελευταία σε σημαντικό βαθμό στους βιολογικούς παράγοντες λόγω της ανάπτυξης που γνωρίζει η παραγωγή νεότερων ψυχοφαρμάκων, οι προβληματισμοί και η έρευνα για τους κοινωνικούς συντελεστές διευρύνονται επίσης στο πλαίσιο της ανάπτυξης κοινοτικών υπηρεσιών ψυχικής υγείας.

Τα πρώτα δεδομένα των ερευνών της κοινωνικής ψυχιατρικής έδειξαν την ισχυρή σχέση ανάμεσα σε ορισμένους κοινωνικούς και πολιτισμικούς συντελεστές και στην ψυχική νόσο. Αναδείχθηκε η συμβολή της μετανάστευσης, της φτώχειας, της ανεργίας και άλλων καταστάσεων στην εκδήλωση και την πορεία των ψυχικών διαταραχών. Μελετήθηκε επίσης η επίδραση της οικογένειας, του σχολείου, της κοινότητας καθώς

και ο ρόλος συντελεστών όπως το φύλο, η οικογενειακή κατάσταση, η κοινωνική τάξη, η εθνική ή πολιτισμική διαφοροποίηση, το αστικό περιβάλλον, στην ψυχική υγεία του ατόμου και ορισμένων πληθυσμιακών ομάδων.

Η σύγχρονη προσέγγιση της ψυχικής υγείας δίνει ιδιαίτερη έμφαση στο γεγονός ότι τα χαρακτηριστικά της κοινωνικής οργάνωσης και ανάπτυξης σε συνδυασμό με τα πολιτιστικά χαρακτηριστικά μιας κοινωνίας διαπερνούν το σύνολο των παραγόντων που επηρεάζουν την ψυχική υγεία του ατόμου. Συγκεκριμένα από το κοινωνικό - πολιτιστικό πλαίσιο εξαρτώνται όχι μόνο οι προδιαθεσικοί παράγοντες για τη νόσο ή την υγεία, αλλά επίσης οι ατομικοί επιβαρυντικοί ή υποστηρικτικοί παράγοντες και οι συνέπειες από τα προβλήματα ψυχικής υγείας στο άτομο και στο κοινωνικό σύνολο. Αυτή η προσέγγιση συνοψίζεται στο ακόλουθο σχήμα.



(Προσαρμοσμένο από Lavikainen, J., Lahtinen, E., Lehtinen V. (2001) Public health approach on mental health in Europe. STAKES)

Από τη γενική αυτή αντίληψη διαφαίνεται ότι σε κάθε κοινωνία υπάρχουν άτομα που η ψυχική τους υγεία επιβαρύνεται από κοινωνικά αίτια καθώς και πληθυσμιακές ομάδες στις οποίες επιδρούν πολλές επιβλαβείς για την ψυχική υγεία κοινωνικές συνθήκες. Την τελευταία δεκαετία διερευνήθηκε ο "κοινωνικός αποκλεισμός", παράλληλα με τον αντίστοιχο κοινωνιολογικό διάλογο, ως αιτία και ως συνέπεια των προβλημάτων ψυχικής υγείας. Συγκεκριμένα, το ερευνητικό ενδιαφέρον επικεντρώνεται σήμερα σε δύο γενικές παρατηρήσεις:

- Η συχνότητα εμφάνισης προβλημάτων ψυχικής υγείας είναι υψηλή σε κοινωνικά αποκλεισμένες ομάδες - άστεγους, αποφυλακισμένους κ.ά.

- Τα προβλήματα ψυχικής υγείας μπορεί να δρουν ως ο σημαντικότερος φραγμός στην κοινωνική επανένταξη ατόμων ή ομάδων που υφίστανται αποκλεισμό.

Επιπλέον αναδύεται το ζήτημα της συνύπαρξης και διαπλοκής των προβλημάτων που συνιστούν το φάσμα του κοινωνικού αποκλεισμού και των προβλημάτων ψυχικής υγείας, τόσο σε ατομικό επίπεδο όσο και σε ειδικές πληθυσμιακές ομάδες. Ζήτημα που δεν αφορά μόνο την επιστημονική μελέτη αλλά και τον σχεδιασμό και την εφαρμογή πολιτικών αντιμετώπισης του κοινωνικού αποκλεισμού (βλ. αναλυτικά στο *Κοινωνικός Αποκλεισμός και Ψυχική Υγεία*, στο τεύχος 3 του περιοδικού μας).



ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΓΙΑ ΑΤΟΜΑ ΠΟΥ ΕΜΦΑΝΙΖΟΥΝ ΨΥΧΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΡΑΧΕΣ ΑΠΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΑΙΤΙΕΣ

Η καταγραφή των αναγκών ψυχικής υγείας των κοινωνικά ευπαθών ατόμων και ομάδων καθώς και η ανάπτυξη παρεμβάσεων για την κάλυψη αυτών των αναγκών είναι απαραίτητες συνιστώσες για την πρόληψη και την αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού. Οι ομάδες - στόχου για τις παρεμβάσεις αυτές είναι πολλές και η καθεμιά απ' αυτές εμφανίζει ιδιαιτερότητες και διαφορετικές ανάγκες. Αναφέρουμε

ενδεικτικά ορισμένες απ' αυτές τις ομάδες:

- Άστεγοι
- Νέοι άνεργοι
- Πολιτισμικά διαφοροποιημένες ομάδες
- Αποφυλακισμένοι
- Ανήλικοι παραβάτες
- Έφηβοι σε κίνδυνο
- Παιδιά του δρόμου
- Θύματα κακοποίησης και ενδοοικογενειακής βίας
- Διακινούμενες γυναίκες

Η ΚΛΙΜΑΚΑ πριν από τρία χρόνια συγκρότησε τη "Μονάδα Παρέμβασης για άτομα που εμφανίζουν ψυχικές διαταραχές από κοινωνικές αιτίες". Η Μονάδα αυτή έχει σαν στόχο να διερευνήσει ειδικές ομάδες και καταστάσεις στις οποίες τα κοινωνικά προβλήματα συντελούν καθοριστικά στην εκδήλωση ψυχικών διαταραχών και να παρέμβει για την αντιμετώπιση και την πρόληψή τους σε ατομικό και κοινοτικό επίπεδο.

Πιο αναλυτικά το έργο της Μονάδας περιλαμβάνει τους ακόλουθους άξονες δράσης:

- Παρέμβαση ψυχοκοινωνικής στήριξης σε πληθυσμιακές ομάδες που παρουσιάζουν αυξημένη ψυχιατρική νοσηρότητα λόγω κοινωνικών συνθηκών με σκοπό την πρόληψη, τη θεραπευτική αντιμετώπιση και την ψυχοκοινωνική αποκατάσταση.
- Καταγραφή και μελέτη των αναγκών ψυχικής υγείας σε κοινωνικά ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού.
- Έρευνα σχετικά με την επίδραση κοινωνικών συντελεστών στην παθογένεια, την πορεία και τις συνέπειες της ψυχικής νόσου σε άτομα και ομάδες που βιώνουν τον κοινωνικό αποκλεισμό.
- Διερεύνηση και μελέτη των μεθόδων παρέμβασης, των καλών πρακτικών και των εμπειριών στη χώρα μας και το εξωτερικό σε αντίστοιχα πεδία δράσης.
- Παρεμβάσεις πρόληψης για τα κοινωνικά φαινόμενα που μπορούν να συμβάλουν στην επιβάρυνση της ψυχικής υγείας.
- Ενημέρωση και ευαισθητοποίηση της κοινότητας για τις κοινωνικές αιτίες των ψυχικών διαταραχών.
- Επιστημονική ενημέρωση και εκπαίδευση επαγγελματιών υγείας και πρόνοιας στα σχετικά ζητήματα μελέτης και παρέμβασης.
- Ανάπτυξη συνεργασιών με άλλους φορείς και συμμετοχή σε δίκτυα στο εσωτερικό και το εξωτερικό.

Η Μονάδα έχει μέχρι σήμερα αναπτύξει ολοκληρωμένες παρεμβάσεις που απευθύνονται σε ομάδες που εμφανίζουν αυξημένο κίνδυνο ψυχικών διαταραχών και βιώνουν έντονο αποκλεισμό, όπως άστεγοι, αποφυλακισμένοι και ανήλικοι παραβάτες. Οι δράσεις για αυτές τις ομάδες - στόχου συνίστανται στην ψυχοκοινωνική στήριξη και αποκατάσταση ατόμων που εμφανίζουν ψυχικές διαταραχές και στην πρόληψη της εκδήλωσης διαταραχών μέσω της κοινωνικής επανένταξης.

Συγκεκριμένα έχει αναπτυχθεί το **πρόγραμμα φροντίδας** αστέγων, που περιλαμβάνει



- κέντρο υποδοχής, άμεσης βοήθειας και υποστήριξης,
- ομάδες εργασίας στο δρόμο,
- υπηρεσίες κοινωνικής, ψυχολογικής και ψυχιατρικής φροντίδας,
- παρέμβαση ψυχοκοινωνικής αποκατάστασης και κοινωνικής επανένταξης.

Αντίστοιχες δράσεις της Μονάδας έχουν αναπτυχθεί για την **ψυχοκοινωνική στήριξη ανήλικων παραβατών** και την **κοινωνική επανένταξη αποφυλακισμένων**.

Για τις ανάγκες των παραπάνω δράσεων η Μονάδα Παρέμβασης διαθέτει ομάδα επαγγελματιών ψυχικής υγείας και αναπτύσσει παράλληλα δίκτυο εθελοντών. Για την ψυχοκοινωνική αποκατάσταση των πασχόντων αξιοποιούνται τα εργαστήρια του φορέα και πρόσφατα διαμορφώθηκε ξενώνας προσωρινής διαμονής για όσους παρακολουθούν πρόγραμμα κοινωνικής επανένταξης και είναι άστεγοι.

Η Μονάδα υλοποιεί επίσης καταγραφή, έρευνα και πιλοτικές δράσεις που αφορούν πολλές άλλες ομάδες - στόχου. Σ' αυτό το επίπεδο μελετά τα χαρακτηριστικά των ψυχικών διαταραχών και την αντιμετώπισή τους σε μειονότητες, μετανάστες, πρόσφυγες, σχεδιάζει παρεμβάσεις πρόληψης για παιδιά, νέους και γυναίκες που βρίσκονται σε κίνδυνο και παρεμβάσεις αντιμετώπισης ειδικών καταστάσεων όπως κακοποίηση, διακίνηση γυναικών κ.ά. Διοργανώνει εκστρατείες ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης για τα σχετικά κοινωνικά προβλήματα καθώς και επιστημονικές εκδηλώσεις και σεμινάρια για ζητήματα που αποτελούν πλευρές της σχέσης ανάμεσα στον κοινωνικό αποκλεισμό και την ψυχική υγεία.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ, ΒΙΑ ΚΑΙ ΠΑΙΔΙ

Η ψυχική υγεία του ατόμου οικοδομείται σε σημαντικό βαθμό κατά την παιδική ηλικία. Παράλληλα με τη βιολογική ανάπτυξη του παιδιού, το οικογενειακό, το σχολικό και το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον

επιδρούν σημαντικά στην ψυχοκοινωνική του ανάπτυξη και μέσω αυτής στην εξέλιξη της ψυχικής υγείας του ως ενήλικου άτομου αργότερα. Κοινωνικές παράμετροι, όπως η φτώχεια, οι διακρίσεις, η πρόσβαση στην εκπαίδευση και βιώματα που συχνά συνοδεύουν τον κοινωνικό αποκλεισμό (στερήσεις, οικογενειακά προβλήματα, προβληματική γονεϊκή ανατροφή, κακοποίηση, παιδική εργασία, απώλεια γονέα κ.ά.) έχει αποδειχθεί ότι συμβάλουν σημαντικά στην μετέπειτα ανάπτυξη ψυχικών διαταραχών, παθολογικής και παθογόνου συμπεριφοράς.

Η βία σε οποιαδήποτε μορφή και σε όποιες συνθήκες βιώνεται από το παιδί, αποτελεί σημαντικό παθογόνο παράγοντα για την εξέλιξη της ψυχικής του υγείας. Από τα βασικά προβλήματα ψυχικής υγείας του παιδιού θεωρούνται σήμερα η κακοποίηση και η παραμέληση, η βίαιη συμπεριφορά στο σχολείο και τη γειτονιά. Το ψυχικό τραύμα που προκαλεί η βία, σωματική ή ψυχολογική, είναι συχνά η αφετηρία της ψυχικής διαταραχής ή διαταραχής συμπεριφοράς στο παιδί και τον έφηβο και ένα από τα συχνότερα υπόβραθρα της κατάθλιψης, του άγχους και άλλων διαταραχών στην ενήλικη ζωή.

Είναι λοιπόν αναμενόμενο ότι τα ζητήματα της βίας θα ήταν κεντρικά στη θεματολογία της συνεργασίας ανάμεσα στην ΚΛΙΜΑΚΑ και την Γαλλική οργάνωση ΑΕΜΟ, που αφορά κυρίως την ανάπτυξη δράσεων για παιδιά που αντιμετωπίζουν έντονα κοινωνικά και οικογενειακά προβλήματα. Η διακρατική αυτή συνεργασία στην σημερινή, αρχική της φάση στοχεύει στην αμοιβαία ενημέρωση, την ανταλλαγή απόψεων και εμπειριών και την από κοινού μελέτη και έρευνα των σχετικών ζητημάτων. Προβλέπει την ανταλλαγή εκπαιδευτικών επισκέψεων ομάδων στελεχών από τους δύο φορείς, τη διεξαγωγή οργανωμένου διαλόγου με τη συμμετοχή και άλλων φορέων στις δύο χώρες, αντίστοιχες επιστημονικές εκδηλώσεις και κοινή οργάνωση και υλοποίηση ερευνών.

Η διακρατική συνάντηση με θέμα "Κοινωνικός αποκλεισμός, βία και παιδί" διοργανώθηκε με πρωτοβουλία της "Μονάδας Παρέμβασης για άτομα που εμφανίζουν ψυχικές διαταραχές από κοινωνικές αιτίες" με στόχο την ενημέρωση στο πεδίο των πρώιμων παρεμβάσεων και της πρόληψης των ψυχικών διαταραχών κατά την παιδική ηλικία. Ήταν μία συνάντηση όχι μόνο της ΚΛΙΜΑΚΑΣ και της ΑΕΜΟ αλλά και πολλών άλλων ειδικών φορέων και επιστημόνων της χώρας μας, που συνέβαλαν σημαντικά σε μία πολύπλευρη ανάδειξη των σχετικών ζητημάτων. Το περιοδικό μας με χαρά φιλοξενεί στο παρόν αφιέρωμα άρθρα που αποτελούν μέρος των υλικών αυτής της συνάντησης.

Γιώργος Κωνσταντακόπουλος

ΔΙΑΚΡΑΤΙΚΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ Κοινωνικός Αποκλεισμός, Βία & Παιδί

Οιακρατική συνάντηση της ΚΛΙΜΑΚΑΣ και του Γαλλικού φορέα ΑΕΜΟ, συνδιοργανώθηκε το Σάββατο 1 Νοεμβρίου 2003 στο Δημαρχείο Καλλιθέας, με θέμα "Κοινωνικός Αποκλεισμός, Βία & Παιδί".

Στην συνάντηση συμμετείχαν, ο Δήμος Καλλιθέας και οι φορείς: Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού, Συνήγορος του Παιδιού, Ελληνικό Δίκτυο Πόλεων Φιλικών προς τα Παιδιά, Ελληνικό Δίκτυο Μικρών Νησιών και Ελληνική Εταιρεία Μελέτης και Πρόληψης Σεξουαλικής Κακοποίησης. Την συνάντηση άνοιξε εκ μέρους της "ΚΛΙΜΑΚΑΣ" ο ψυχολόγος Γιάννης Κακούλας.

Χαιρετισμό απηύθυνε ο αντιδήμαρχος Καλλιθέας Π. Γαλανόπουλος. Μετά τις εναρκτήριες ομιλίες του Προέδρου της ΚΛΙΜΑΚΑΣ, Κυριάκου Κατσαδώρου και του Daniel ROTPIEZ, διευθυντού της ΑΕΜΟ, στην συνάντηση μίλησαν: ο Γιάννης Πανούσης, καθηγητής Εγκληματολογίας, Τμήμα Επικοινωνίας & Μ.Μ.Ε στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Η Δήμητρα Λουζιότου, Αναπληρώτρια καθηγήτρια Κλινικής Ψυχολογίας στο Πανεπιστήμιο PARIS XIII, η Καλλιόπη Χατήρα, Επίκουρος Καθηγήτρια Κλινικής Ψυχολογίας στο Πανεπιστήμιο Κρήτης, ο Ορέστης Γιωτάκος, Δρ Ψυχιατρικής από την Ελληνική Εταιρεία Μελέτης και πρόληψης Σεξουαλικής Κακοποίησης, η Στέλλα Τσίτουρα, Κοινωνική Παιδιάτρος, Διευθύντρια Τμήματος Κοινωνικής Ιατρικής του Νοσοκομείου Παίδων Π & Α Κυριακού, η Κατερίνα Σώκου, Κοινωνιολόγος Υγείας και Ιατρικής, Διευθύντρια Τομέα Προαγωγής Υγείας στα Σχολεία του Ινστιτούτου Υγείας του Παιδιού, ο Γιώργος Σκλαβούνος, Οικονομολόγος-Κοινωνιολόγος, Πρόεδρος Επιστημονικού Συμβουλίου Δικτύου Μικρών Νησιών.

Οι ομιλητές προσέγγισαν από διάφορες οπτικές το μεγάλο πρόβλημα της βίας στα παιδιά και διερεύνησαν τη στάση της ευρύτερης κοινότητας απέναντι στο φαινόμενο, καθώς και τη σχέση του με τον κοινωνικό αποκλεισμό. Στιγματισμός και ηθικολογία χαρακτηρίζουν τη στάση μας. Σοκαριζόμαστε όταν ακούμε ότι διαπράττονται ποινικά αδικήματα από ανήλικους αλλά σιωπούμε όταν οι ανήλικοι γίνονται θύματα των μεγάλων.

Η βίαιη μεταχείριση των παιδιών παραμένει στο ημίφως, αφού πάντα υπάρχει ο φόβος του στιγματισμού και των αντιποίνων. Η κακοποίηση των

παιδιών έχει και στη χώρα μας μεγάλες διαστάσεις αφού κάθε χρόνο συμβαίνουν 15.000 κακοποιήσεις παιδιών και εφήβων. Μόνο οι 4.000 από αυτές καταγγέλλονται, ενώ στα δικαστήρια φτάνει ακόμη μικρότερος αριθμός, χωρίς να είναι σίγουρη και η καταδίκη του δράστη. Τα τελευταία χρόνια διπλασιάστηκαν τα κρούσματα απόπειρας βιασμού και αποπλάνησης και δυστυχώς δεν υπάρχει εκείνο το προστατευτικό πλαίσιο που θα τα σταματούσε έγκαιρα.

Το σημαντικότερο, όμως, είναι ότι στην μεγάλη τους πλειοψηφία οι πράξεις σεξουαλικής κακοποίησης τελούνται από τους ίδιους τους γονείς ή άλλους συγγενείς και πρόσωπα του στενού οικογενειακού περιβάλλοντος. Σύμφωνα με έρευνες, στις ΗΠΑ το ποσοστό αγγίζει το 85-90%.

Σημαντική θέση καταλαμβάνει και η βία μέσα στα σχολεία αν και δεν έχει πάρει ακόμη τις διαστάσεις που παρατηρούνται στις άλλες χώρες της Ευρώπης και τη Αμερικής. Το ίδιο και η παραβατικότητα της νεολαίας δεν εμφανίζει τις διαστάσεις που έχει αλλού. Η εικόνα που δίνουν τα Μ.Μ.Ε για αύξηση της παραβατικότητας της νεολαίας μέχρι διπλασιασμού τα τελευταία χρόνια, είναι υπερβολική και δεν έχει σχέση με την πραγματικότητα. Κατά τον καθηγητή Γ. Πανούση, τα νούμερα που δείχνουν μεγάλη αύξηση ή διπλασιασμό της παραβατικότητας των νέων την τελευταία δεκαετία απηχούν μάλλον αύξηση της αποτελεσματικότητας της αστυνομίας και όχι πραγματική αύξηση των παραβατικών πράξεων.

Όπως τόνισε ο αντιδήμαρχος Καλλιθέας Π. Γαλανόπουλος στο χαιρετισμό του, εκφράζοντας τη χαρά του για το γεγονός ότι ο Δήμος φιλοξένησε την πρώτη Διακρατική Συνάντηση, αφιερωμένη στον κοινωνικό αποκλεισμό, τη βία και το παιδί:

"Τόσο ο κοινωνικός αποκλεισμός όσο και η βία αποτελούν κυρίαρχα χαρακτηριστικά των σύγχρονων μεγαλουπόλεων και η αντιμετώπιση και πρόληψη των φαινομένων αυτών, αποτελεί πρόβλημα που βρίσκεται στις προτεραιότητες κάθε σύγχρονης πόλης. Εμείς ως Τ.Α. θεωρούμε όχι απλά χρέος αλλά και από κάθε άποψη καθοριστικής σημασίας συμφέρον της πόλης και του πολίτη την πρόληψη και την αντιμετώπιση της βίας. Η κοινωνική συνοχή, η ένταξη των νέων ανθρώπων, η δημιουργική και χρήσιμη ένταξη της νέας γενιάς αποτελεί επένδυση για το μέλλον".

Ο Πρόεδρος της ΚΛΙΜΑΚΑΣ, Κυριάκος Κατσαδώρος στην εναρκτήρια ομιλία του αναφέρθηκε στις διάφορες εκδηλώσεις του φαινομένου της βίας που βιώνεται στην παιδική και εφηβική ηλικία και τις συνέπειες του. Τόνισε την ισχυρή σχέση του φαινομένου με τα κοινωνικά προβλήματα και τις ομάδες που βιώνουν τον κοινωνικό αποκλεισμό. Η σχέση αυτή, που αποτελεί και το



κεντρικό θέμα της Διακρατικής Συνάντησης, όπως είπε, μας θέτει και το ζήτημα της ειδικής σχεδιασμένης παρέμβασης στο πλαίσιο μιας ολοκληρωμένης πολιτικής αντιμετώπισης του κοινωνικού αποκλεισμού, συνολικά σε κοινωνικό επίπεδο, αλλά και στις επιμέρους πρωτοβουλίες και δράσεις της Πολιτείας και των Μη Κυβερνητικών Οργανισμών.

Παρουσίασε την εμπειρία της ΚΛΙΜΑΚΑΣ από δράσεις για την προστασία και ψυχοκοινωνική στήριξη παιδιών ή εφήβων που ανήκουν σε ομάδες-κινδύνου, όπως ανήλικοι παραβάτες, πολιτισμικά διαφοροποιημένες κοινότητες ή οικογένειες, οικογένειες φτωχές, χωρίς στέγη, μονογονεϊκές, με προβλήματα κακοποίησης.

Κατέληξε στην ανάγκη περαιτέρω μελέτης του φαινομένου, των αιτιών και των συνεπειών του και παράλληλης διεύρυνσης της δράσης στην κατεύθυνση της ολιστικής προσέγγισης και αντιμετώπισης του.

Στην αντίστοιχη εναρκτήρια ομιλία του ο Daniel POTTEZ, διευθυντή της ΑΕΜΟ, παρουσίασε την εμπειρία της οργάνωσης του στην αντιμετώπιση της βίας και του κοινωνικού αποκλεισμού, ανέλυσε τους στόχους, τις μορφές παρέμβασης και το πλαίσιο δράσης της ΑΕΜΟ και των παραρτημάτων της στις διάφορες περιοχές της Γαλλίας.

Η δράση της ΑΕΜΟ είναι μια "εκπαιδευτική δράση σε ανοιχτό περιβάλλον" για τη προστασία της παιδικής και εφηβικής ηλικίας. Οι παρεμβάσεις της αφορούν στις επικίνδυνες καταστάσεις των παιδιών και εφήβων, ακόμη και νέων ενηλίκων και στοχεύουν στο :

- Να παραμείνει το νέο άτομο κοινωνικά συνδεδεμένο με την οικογένεια του.
- Να προσφερθεί χώρος για έκφραση και λόγος στα παιδιά.
- Να βοηθηθούν τα μέλη της οικογένειας να αποκτήσουν επίγνωση των οικογενειακών δυσλειτουργιών και οι γονείς να σκεφτούν το ρόλο τους και τη γονεϊκή τους λειτουργία.

Το αντικείμενο της παρέμβασης της ΑΕΜΟ είναι:

- Η διαχείριση και διευθέτηση κάθε ατομικής ή ομαδικής αναζήτησης βοήθειας και πρόληψης, η παρατήρηση καταστάσεων κρίσης.
- Η υποδοχή, φροντίδα, εκπαίδευση, παιδαγωγική παρέμβαση και εκπαιδευτικές δράσεις οι οποίες υλοποιούνται στο ανοικτό περιβάλλον για το παιδί και τον έφηβο νέο με αναπηρία ή για το παιδί και τον έφηβο που βρίσκονται σε κίνδυνο ή σε κρίση.

Η αξία της παρέμβασης της ΑΕΜΟ βρίσκεται στο:

- Να συνοδεύει πάντα την προστασία της ζωής των ατόμων, παιδιών, εφήβων, νέων και ενηλίκων που βρίσκονται σε δυσκολία ή σε κρίση.
- Να ανιχνεύει και να αφουγκράζεται τις ανάγκες και τα προβλήματα των ατόμων με διαταραχές που τα καθιστούν ευαίσθητα και ευάλωτα στο κοινωνικό τους περιβάλλον.
- Να ανακαλύπτει και να αναγνωρίζει τις υποτιμημένες ικανότητες αυτών των ατόμων, αναπτύσσοντας το προσωπικό τους δυναμικό, ώστε να



διεκδικήσουν την αξιοπρέπεια τους μέσα στο κοινωνικό τους περιβάλλον.

Η επιτυχία της συνάντησης έγινε φανερή τόσο από την μαζική συμμετοχή του κοινού, όσο και από την ζωντανή συζήτηση που ακολούθησε τις συνεδρίες, η οποία περιέλαβε όλα τα υπό διαπραγμάτευση ζητήματα και ανέδειξε έντονους προβληματισμούς.

Άλλα επιτεύγματα της συνάντησης ήταν:

- Η γνωριμία με τις αντιλήψεις και τις πρακτικές ενός μεγάλου φορέα του εξωτερικού.
- Η ανάδειξη των πολλαπλών μορφών του φαινομένου της βίας στα παιδιά, των συντελεστών που εμπλέκονται στην αναπαραγωγή ή διεύρυνση του, στα προβλήματα αντιμετώπισης του.
- Η παρουσίαση των σχετικών ζητημάτων με τρόπο που να συνδυάζουν τον προβληματισμό των επαγγελματιών ψυχικής υγείας με το ενδιαφέρον του ευρύτερου κοινού.

Τα βασικά συμπεράσματα από τις εργασίες της Διακρατικής συνάντησης είναι:

- Το πρόβλημα "βία και παιδί" έχει πολλές διαστάσεις που δεν έχουν ακόμη καταμετρηθεί επαρκώς και μελετηθεί σε βάθος.
- Η οικογένεια παραμένει το σημαντικό υποστηρικτικό πλαίσιο για το παιδί και γι' αυτό ένα βασικό πεδίο παρέμβασης.
- Πρέπει να αναπτυχθούν προγράμματα πρόληψης και προστασίας ενάντια στην κακοποίηση του παιδιού καθώς και να επαναπροσδιοριστεί και να διευρυνθεί το σχετικό θεσμικό πλαίσιο.
- Η αντιμετώπιση του φαινομένου συνδέεται άρρηκτα με τη γενικότερη παρέμβαση για την αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού.

Η συνάντηση αυτή ήταν το πρώτο βήμα στην προοπτική της συνεργασίας της ΚΛΙΜΑΚΑΣ με την ΑΕΜΟ που περιλαμβάνει ανταλλαγή εμπειριών, ανάδειξη καλών πρακτικών και από κοινού σχεδιασμό, υποστήριξη δράσεων, μελέτη, έρευνα, καταγραφή. Πέρα όμως απ' αυτό, παρόμοιες συναντήσεις είναι χρήσιμες γιατί συμβάλλουν σημαντικά στη διαμόρφωση κοινωνικής πολιτικής και στη ανάπτυξη ειδικών δράσεων.

ΚΑΚΟΠΟΙΗΜΕΝΟ ΠΑΙΔΙ ΧΩΡΙΣ ΣΩΜΑΤΙΚΕΣ ΒΛΑΒΕΣ

της **Στέλλας Τοίτουρα**
Κοινωνική Παιδιάτρος

Όταν δεν υπάρχουν ορατά σωματικά τραύματα, εκδορές, μελανιές, εγκαύματα, μώλωπες, είναι πολύ δύσκολο να αναγνωρίσει κανείς την κακοποίηση του παιδιού και ακόμα δυσκολότερο να παρέμβει. Αυτό συμβαίνει συνήθως σε περίπτωση συναισθηματικής ή ψυχολογικής κακοποίησης του παιδιού.

Οι επαγγελματίες υγείας συνήθως ενδιαφέρονται περισσότερο για τις άλλες μορφές κακοποίησης με ορατές βλάβες. Πολλοί απ' αυτούς εκτιμούν τη συναισθηματική και ψυχολογική κακοποίηση "σαν λιγότερο σοβαρή" από τη σωματική ή τη σεξουαλική κακοποίηση και το δικαστικό σύστημα είναι διστακτικό ν' ασχοληθεί με οικογένειες που κακοποιούν ψυχολογικά ή συναισθηματικά τα παιδιά τους.

Είναι δύσκολο ν' ανιχνευθεί από τους επαγγελματίες γιατί δεν υπάρχει συναίνεση για το τι συνιστά συναισθηματική κακοποίηση, τα θύματα είναι απίθανο να παραπονεθούν γι' αυτήν, τα συμπτώματα δεν είναι ειδικά και δεν υπάρχουν παθογνωμονικά ευρήματα στην εξέταση. (Thomson and Karlan, 1996).

Τα καταστροφικά επακόλουθα της καθυστερημένης αναγνώρισης είναι ότι τα παιδιά εκτίθενται σε πιο παρατεταμένη συναισθηματική κακοποίηση και απόρριψη και ότι ο τρόπος αλληλεπίδρασης εγκαθίσταται και είναι δυσκολότερο ν' αλλάξει.

Σήμερα είναι πλέον αυξανόμενα αποδεκτό, ότι η συναισθηματική κακοποίηση και απόρριψη προκαλεί σημαντικές βλάβες στην ανάπτυξη του παιδιού που το ακολουθούν και στην ενήλικη ζωή.

Συναισθηματική και Ψυχολογική Κακοποίηση

Η συναισθηματική κακοποίηση αποτελεί τον "πυρήνα" της παιδικής κακοποίησης και παραμέλησης, ενώνει όλες τις δυναμικές και είναι παρούσα σ' όλες τις μορφές κακοποίησης. (Hart, Bingsely and Brassard, 1998).

Πολλές φορές όλες οι μορφές κακοποίησης είναι πιθανόν να εμφανίζονται στην ίδια οικογένεια. Δεδομένου ότι υπάρχει πολύ ισχυρή συσχέτιση ανάμεσα σ' όλες τις μορφές κακοποίησης, υπάρχει ανάγκη να εστιασθούμε στο αποτέλεσμα της γενικής κακοποίησης και όχι αυτό των ειδικών μορφών. Η ψυχολογική κακοποίηση θα πρέπει να είναι "το επίκεντρο το προσπαθειών μας να καταλάβουμε τη

δυναμική της λειτουργίας της οικογένειας και να προστατέψουμε τα παιδιά". (Garbarino, 1986).

Ορισμοί

Υπάρχει σημαντική συζήτηση για το αν ο ορισμός της συναισθηματικής κακοποίησης θα πρέπει να αναφέρεται στην κακή συμπεριφορά ή στα επακόλουθα που έχει στο παιδί και αν χρειάζονται αποδείξεις και για τα δύο για την αναγνώρισή της.

Τα συμπεράσματα είναι ότι για λόγους ορισμού θα πρέπει να λάβουμε υπ' όψη τις αποδείξεις κακής συμπεριφοράς και όχι το κακό που γίνεται στο παιδί.



A. Ψυχολογική Κακοποίηση

"Ψυχολογική κακοποίηση είναι ένας επαναλαμβανόμενος τρόπος συμπεριφοράς του γονιού ή του κηδεμόνα του παιδιού ή ακραία γεγονότα που πείθουν τα παιδιά ότι είναι άχρηστα, ελαττωματικά, ανεπιθύμητα, ανάξια να αγαπηθούν, σε κίνδυνο ή άξια μόνο για να καλύψουν τις ανάγκες άλλων." (APSAC 1995).

Υπάρχουν έξι μορφές ψυχολογικής κακοποίησης:

- 1. Απόρριψη**, λεκτική και μη λεκτική εχθρική απόρριψη/υποτίμηση.
- 2. Τρομοκράτηση**, συμπεριφορά που τρομοκρατεί ή είναι πιθανόν να βλάψει σωματικά το παιδί ή να βάλει το ίδιο ή αγαπημένα του αντικείμενα σε κίνδυνο.
- 3. Εκμετάλλευση/διαφθορά**, ενθάρρυνση του παιδιού να αναπτύξει ακατάλληλες συμπεριφορές.
- 4. Άρνηση συναισθηματικής ανταπόκρισης**, άγνοια των αναγκών του παιδιού για αμοιβαία επικοινωνία,

αποτυχία για έκφραση θετικού συναισθήματος στο παιδί, καμία έκφραση συναισθήματος στη συναλλαγή με το παιδί.

5. Απομόνωση, άρνηση στο παιδί για αλληλεπίδραση και επικοινωνία με ενήλικες και παιδιά.

6. Παραμέληση των ιατρικών, ψυχικών και εκπαιδευτικών αναγκών του παιδιού.

Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι ένα παιδί είναι ένα ψυχοκοινωνικό πλάσμα το οποίο:

1. Υπάρχει.
2. Έχει τα δικά του χαρακτηριστικά.
3. Είναι ευάλωτο, εξαρτώμενο και ταχύτατα αναπτυσσόμενο.
4. Κατέχει και έχει την εμπειρία των δικών του αισθημάτων, σκέψεων και αντιλήψεων.
5. Αυξανόμενα αλληλεπιδρά και επικοινωνεί μέσα στο δικό του κοινωνικό πλαίσιο.

Καθεμία από τις παραπάνω ιδιότητες του παιδιού πρέπει να αναγνωρισθεί, να γίνει σεβαστή και να εκτιμηθεί από το γονιό του ή αυτόν που το φροντίζει. Η παραβίαση ή η αποτυχία σεβασμού οποιουδήποτε από τα παραπάνω στοιχεία αποτελεί συναισθηματική κακοποίηση και παραμέληση.

Επακόλουθα

Η ψυχολογική κακοποίηση έχει σοβαρά επακόλουθα για την παιδική και ενήλικη αργότερα ψυχική υγεία.

Σπάνια καταστρέφει ή βλάπτει μόνο μια ψυχική διαδικασία ή ικανότητα, συνήθως είναι πολλές και αλληλοσυνδεόμενες, και αποτελεσματική επίθεση σε μία είναι πιθανόν να επηρεάσει αρνητικά τη λειτουργία άλλων.

Η λίστα των προβλημάτων που βρέθηκαν σε παιδιά που έχουν υποστεί κακοποίηση ή παραμέληση θυμίζει κατάλογο ψυχιατρικού συγγράμματος. Υπάρχουν ενδείξεις *διαταραχής του συναισθήματος* (δυστυχία, χαμηλή αυτοεκτίμηση, φόβος, άγχος, distress), *της συμπεριφοράς* (αντιθετική συμπεριφορά, αναζήτηση προσοχής, υπευθυνότητα ακατάλληλη για την ηλικία του, αντικοινωνικότητα/παραβατικότητα), *ανάπτυξη σχολικής επίδοσης* (χαμηλές επιδόσεις, μη παρακολούθηση του σχολείου), *προβλήματος σχέσεων με συνομηλίκους* (απόσυρση ή απομόνωση, επιθετικότητα), *σωματικής ανάπτυξης*, χαμηλό ύψος ή φτωχή ανάπτυξη, παραμελημένη εμφάνιση, ψυχοσωματικά προβλήματα (π.χ. κοιλιακά άλγη). (Glaser, Prior and Lynch, 2001).

Παράγοντες που μπορεί να επηρεάσουν το αποτέλεσμα της ψυχολογικής κακοποίησης είναι:

- α) η φύση, η ένταση και η διάρκεια της κακοποίησης,
- β) το είδος των αρνητικών ικανοτήτων και

διαδικασιών που καταστρέφονται,

γ) η ηλικία και το αναπτυξιακό στάδιο του παιδιού όταν συμβαίνει η κακοποίηση,

δ) η ποιότητα ζωής και η θεραπεία που ακολουθούν την κακοποίηση.

Δεν υπάρχει ακόμα αξιόπιστη πληροφορία για τη σοβαρότητα της κάθε μίας από τις διαφορετικές μορφές ψυχολογικής κακοποίησης, ούτε για την ειδική βλάβη που προκαλεί κάθε μία από τις διαφορετικές κατηγορίες. Εντούτοις, η ψυχολογική απόρριψη, ιδιαίτερα *τα δύο πρώτα χρόνια ζωής*, έχει βρεθεί ότι συνοδεύεται με σημαντικές δυσκολίες, που περιλαμβάνουν κοινωνική απόσυρση, θυμωμένη μη συμμορφούμενη συμπεριφορά και χαμηλότερη ακαδημαϊκή επίδοση. Εχθρικήτητα και απόρριψη επηρεάζουν την εικόνα εαυτού του παιδιού και προκαλούν αρνητική και εχθρική κοινωνική συναλλαγή του παιδιού με τους άλλους. Επίσης συνδέονται με κατάθλιψη και άλλα εσωτερικευμένα προβλήματα, ειδικά στα κορίτσια. Έκθεση και τραυματικά γεγονότα μπορεί να προκαλέσει *διαταραχή μετατραυματικού stress*.

Παιδιά που εκτίθενται σε συζυγική βία

Η παρακολούθηση συζυγικής βίας από τα παιδιά καθώς και η μακροχρόνια επίδρασή της σ' αυτά τα παιδιά δεν είχε μέχρι τώρα ιδιαίτερη προσοχή. Οι παιδίατροι είναι εξοικειωμένοι με το stress που υποφέρουν αυτά τα παιδιά, αλλά είναι σπάνιο για τις υπηρεσίες παιδικής προστασίας να εμπλακούν, εκτός αν έχει τραυματισθεί και το παιδί.

Απλά η θέα της βίας σπάνια εκτιμάται σαν εμπειρία κακοποίησης. Έρευνα που έγινε για το αποτέλεσμα στα παιδιά της θέασης της συζυγικής βίας αποκάλυψε ότι πολλά απ' αυτά τα παιδιά αναπτύσσουν ένα μεγάλο εύρος δυσπροσαρμοστικών συμπεριφορών, που περιλαμβάνουν διαταραχές του ύπνου, παλληκαρισμούς, κρίσεις θυμού και αδυναμία συγκέντρωσης. Μερικά παιδιά κυμαίνονται μεταξύ ακραίας παθητικότητας και ξαφνικού ξεσπάσματος επιθετικότητας. Άλλα εκφράζουν αισθήματα σοβαρού άγχους, αδυναμίας και ενοχών για την ανικανότητά τους να προλάβουν το ξυλοκόπημα. Κάποια βρίσκονται σε διαρκή εγρήγορση και άλλα είναι διαρκώς κουρασμένα γιατί μένουν ξύπνια όλη τη νύχτα λόγω καυγάδων. (Hurley and Jaffe, 1990).

Τα μικρά παιδιά αποδέχονται τα γονικά μοντέλα χωρίς αμφιβολίες. Έτσι στις βίαιες οικογένειες τα κορίτσια γίνονται υποχωρητικά και ντροπαλά και τα αγόρια επιθετικά και προκλητικά στα υπόλοιπα παιδιά. Τα παιδιά γρήγορα μαθαίνουν ότι η βία είναι ο κατάλληλος τρόπος για να λυθούν οι συγκρούσεις στις

ανθρώπινες σχέσεις. (Carol, 1994).

Πολλές από τις αντιδράσεις των παιδιών μπορούν να ταξινομηθούν σαν "αντιδράσεις τραύματος", όπως εκρηκτικά ξεσπάσματα οργής, προσήλωση στο τραύμα, ελάττωση των φυσιολογικών δραστηριοτήτων ρουτίνας και παράπονα για σωματικά και συναισθηματικά συμπτώματα.

Οικογενειακή διάσπαση και διαζύγιο σα δυνητικός κίνδυνος για κακοποίηση στα παιδιά

Τα παιδιά των γονιών που χωρίζουν, σπάνια δραπετεύουν από σοβαρό ψυχολογικό stress, καθώς σύρονται μέσα στη δυναμική της συνεχιζόμενης σύγκρουσης ανάμεσα στους γονείς τους.

Συνήθως είναι πολύ δύσκολο να τα βγάλουν πέρα στην οξεία φάση του χωρισμού, ειδικά όταν είχαν καλή σχέση και με τους δύο γονείς.

Υπάρχουν τέσσερις περιπτώσεις πιθανού συναισθηματικού stress:

1. Η τάση του παιδιού να θυσιάζεται στο βωμό της συζυγικής κρίσης υποστηρίζοντας τον πιο αδύνατο γονιό.
 2. Συμφωνίες μεταξύ των ίδιων των παιδιών για το πως θα μπορούσαν να χωρισθούν.
 3. Το φαινόμενο της γονεοποίησης, ειδικά όταν αναλαμβάνει το ρόλο υποκατάστατου συντρόφου για τον ένα ή τον άλλο γονιό.
 4. Τα παιδιά γνωρίζουν ότι βρίσκονται σε θέση αδυναμίας και έχουν αισθήματα ενοχής γι' αυτό.
- Όταν τα παιδιά σέρνονται μέσα στη μάχη που γίνεται γύρω τους, τότε η ψυχολογική κακοποίηση είναι αναπόφευκτη.

Όταν υπάρχει μία κατάσταση διαρκούς έντασης και καυγάδων μέσα στην οικογένεια που αντιμετωπίζει διαζύγιο, τότε τα παιδιά που μέχρι τότε αγαπούσαν και σέβονταν και τους δύο γονείς, αρχίζουν να τους βλέπουν μέσα σ' ένα κόκκινο φως και να τους κρίνουν σαν καλούς ή διαβολικούς.

Στις οικογένειες που αντιμετωπίζουν διαζύγιο, κινδυνεύουν πάντα τα δικαιώματα των παιδιών για συναισθηματική και σωματική υγεία, για φροντίδα και υποστήριξη.

Θεραπεία και Πρόληψη

Θα εστιάσουμε πάνω στη σχέση γονιού (ή αυτού που προσφέρει φροντίδα) και παιδιού. Αυτή η σχέση κατά κανόνα φωλιάζει μέσα στην οικογένεια που με τη σειρά της επηρεάζεται από το κοινωνικό περιβάλλον στο οποίο ζει η οικογένεια και από της προσωπική ιστορία των μελών της οικογένειας.

Μία βασική προϋπόθεση ώστε η σχέση μεταξύ γονιού και παιδιού να μην είναι κακοποιητική και απορριπτική είναι ότι αυτό αποτελεί ευθύνη των γονιών. Εντούτοις, αν οι γονείς είναι ανίκανοι να τα βγάλουν πέρα, η υπεύθυνη πράξη είναι να ζητήσουν βοήθεια.

Αν οι γονείς για οποιοδήποτε λόγο είναι ανίκανοι να ζητήσουν βοήθεια, τότε η υπευθυνότητα ανήκει σε άλλους να παρέμβουν εκ μέρους και των δύο, παιδιού και γονιού.

Έντατικό πρόγραμμα εργασίας με την οικογένεια, με την υποστήριξη και την εποπτεία άλλων επαγγελματιών της κοινότητας μπορεί να περιχαρακώσει τη διάλυση και την καταστροφή του παιδιού, το οποίο αν βρίσκεται σε σοβαρό συναισθηματικό κίνδυνο θα πρέπει να απομακρυνθεί.

Ένα πρόγραμμα παρέμβασης μπορεί να γίνει από μία επισκέπτρια υγείας, που θα χρησιμοποιήσει την εμπειρία της απ' όλη την οικογένεια και δε θα εστιασθεί μόνο στο παιδί. Στη διάρκεια της παρέμβασης θα εμπλακούν και οι δύο γονείς στο σπίτι και θα ενθαρρυνθούν ώστε να βρουν λύσεις για τον εαυτό τους. Η ανάπτυξη της αυτοεκτίμησης της μητέρας όπως και των μητρικών της ικανοτήτων θα πρέπει να ενθαρρυνθεί. Ο πατέρας θα πρέπει επίσης να αυξήσει τη συμμετοχή του στη φροντίδα των παιδιών και να γίνει πιο θετικός με τη γυναίκα του.

Η σχέση με την οικογένεια θα πρέπει να χτισθεί πάνω στην ειλικρίνεια και τη δέσμευση και από τις δύο πλευρές.

Εισαγγελική νομική παρέμβαση χρειάζεται μόνον αν οι υπηρεσίες προστασίας ή θεραπείας που δουλεύουν σε συνεργασία με την οικογένεια με στόχο την αλλαγή, δεν μπορέσουν να προστατέψουν το παιδί.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. **APSAC.** *Psychological evaluation of suspected psychological maltreatment in children and adolescence. Practical guidelines.* American Professional Society on the Abuse of Children. 1995;
2. **Carol J.** *The protection of children exposed to marital violence.* Child Abuse Review. 1994; 3:6-14;
3. **Garbarino J., Guttman E., Seeley Jw.** *The psychologically battered child: Strategies for identification, assessment and Intervention.* San Francisco, CA: Jossey-Bass. Inc. 1986;
4. **Glaser D., Prior V. and Lynch M.A.** *Emotional abuse and emotional neglect: antecedents, operational definitions and consequences.* York; British Association for the study and prevention of Child Abuse and Neglect. 2001;
5. **Glaser D.** *Emotional Abuse and Neglect (psychological maltreatment): A conceptual framework.* Child Abuse and Neglect. 2002;26:697-714;
6. **Hart S.N., Bingle N.G. and Brassard M.R.** *Evidence for the effects of psychological maltreatment.* Journal of Emotional Abuse. 1998;1:27-58;
7. **Hurley D.J. and Jaffe P.** *Children's observations of violence II: Clinical implications for the children's mental health professionals.* Canadian Journal of Psychiatry. 1990;35:471-476;
8. **Thompson A.E. and Kaplan C.A.** *Childhood emotional abuse.* British Journal of Psychiatry. 1996;168:143-148;

Κακοποίηση παιδιού Το ψυχικό τραύμα και ο πόνος που απορρέει από αυτό

της Καλλιόπης Χατήρα

Επίκουρος καθηγήτρια Κλινικής Ψυχολογίας
του Πανεπιστημίου Κρήτης

Εκατομμύρια παιδιά και στις τέσσερες γωνιές της γης κακοποιούνται κάθε στιγμή με ποικίλους τρόπους. Κάποια από αυτά θα υποστούν ανεπανόρθωτες σοβαρές βλάβες στην υγεία τους και κάποια θα πεθάνουν από την υπερβολική κακοποίηση. Βέβαια, υπάρχουν εκατομμύρια παιδιά που υφίστανται μιας άλλης μορφής κακοποίηση, όχι τόσο εμφανή, αλλά το ίδιο καταστροφική. Την ψυχολογική κακοποίηση. Οι σωματικές πληγές μπορούν να επουλωθούν και να περάσουν, οι ψυχολογικοί τραυματισμοί όμως διαρκούν για όλη τη ζωή.

Η σωματική κακοποίηση του παιδιού είναι εμφανής και αναγνωρίζεται πιο εύκολα. Πολύ συχνά η ψυχολογική κακοποίηση του παιδιού είναι αποτέλεσμα της σωματικής και σεξουαλικής κακομεταχείρισης. Η παραμέληση έχει βρεθεί ότι είναι η πιο συχνή μορφή κακοποίησης ενώ η ψυχολογική κακοποίηση είναι, επίσης, πολύ συχνότερη από τη σωματική και τη σεξουαλική και συνήθως συνυπάρχει με τις δύο αυτές μορφές κακοποίησης, ωστόσο όμως είναι οι λιγότερο μελετημένες



Ελάχιστη είναι η ποσοστιαία αναλογία που γνωρίζουμε σχετικά με τα πραγματικά ποσοστά των διαφόρων μορφών κακοποίησης των παιδιών. Είναι τόσες πολλές οι μορφές κακοποίησης όσες ενδεχομένως και οι περιπτώσεις που την έχουν υποστεί ή την υφίστανται. Γενικά, λέμε, πώς έχουμε την σωματική, την σωματική-σεξουαλική και την ψυχολογική ως μορφές κακοποίησης. Όμως, είναι πραγματικά δύσκολο να αναγνωρίσει κανείς πόσες

ιδιαίτερες μορφές κακοποίησης υπάρχουν. Το μόνο εύκολο είναι να διαπιστώσει ότι κάθε μορφή κακοποίησης επιφέρει ένα τραύμα είτε αυτό πλήττει το σώμα είτε την ψυχή. Και όταν υποφέρει το σώμα υποφέρει και η ψυχή. Σώμα και ψυχή δεν διαχωρίζονται. Ο άνθρωπος λειτουργεί ως ολότητα, ως σώμα και ψυχή. Επομένως, κάθε τραυματισμός είναι τραυματισμός του εγώ. Το εγώ ως περιφέρεια, το σωματικό εγώ, και ως μέρος του ψυχικού οργάνου. Επομένως, κάθε τραυματισμός, το τραύμα στο σώμα ή στην ψυχή επιφέρει πόνο. Πόνο σωματικό ή ψυχικό.

Η ψυχαναλυτική θέση μάς υποδεικνύει ότι ένας έντονος πόνος που απορρέει από έναν τραυματισμό (σωματικό-ψυχικό) προκαλείται πάντοτε από μια στιγμιαία αναστάτωση του εγώ. Αυτός ο πόνος βιώνεται μέσα από τα τρία στάδια της γένεσής του: *τραυματισμός - αναστάτωση - αντίδραση*.

"Υποφέρω σωματικά γιατί κάτι συμβαίνει στον ψυχισμό μου. Αυτό που συμβαίνει στον ψυχισμό μου είναι μια αναστάτωση, μια κατάσταση αιφνιδιασμού, κλονισμού που προκαλείται από μια μαζική εισβολή ενέργειας", (Κανελλοπούλου, Β., 2000). Αυτή η κατάσταση κλονισμού ονομάζεται στην ψυχανάλυση *τραύμα*. Τραύμα σημαίνει ότι ένα πρόσωπο βιώνει μια υπέρμετρη διέγερση την οποία δεν καταφέρνει να αφομοιώσει.

Όταν λοιπόν υποφέρω, το εγώ βρίσκεται σε τραυματική κατάσταση, γιατί δεν καταφέρνει να αφομοιώσει, να συμφιλιωθεί με αυτή την μαζική εισβολή ενέργειας. Παρ' όλη την αναστάτωση, το εγώ καταφέρνει να αντιληφθεί αυτή την τραυματική κατάσταση κλονισμού, αυτή την αναστάτωση των εννοημάτων του εγώ. Αυτή η αντίληψη δημιουργεί το οδυνηρό συναίσθημα.. Ο εσωτερικός κλονισμός είναι τόσο δυνατός και οδυνηρός που η εικόνα του θα εγγραφεί στη μνήμη. Όχι μόνο στο συνειδητό (όπως η εικόνα του τραυματισμού, το γεγονός του τραυματισμού), αλλά και στο ασυνειδητό που είναι και αυτό μνήμη, αλλά εντελώς διαφορετική. Δεν πρόκειται για μια συνειδητή αναπαράσταση της περιοχής του τραυματισμού (συνθήκες τραυματισμού, αισθήσεις, κλπ.), αλλά για εικόνα που δεν αντιλαμβάνεται το συνειδητό και η οποία αναπαριστά μια ιδιαιτερότητα του ατυχήματος (τη φωτογραφία μιας λεπτομέρειας,

μνημονική εικόνα που έχει οριστικά συνδεθεί με την οδυνηρή εμπειρία). Έτσι, ο πόνος του κλονισμού εγγράφεται στο ασυνείδητο και επιστρέφει ανεπάντεχα και με διαφορετικές μορφές από ανάμνηση και μόνο ενός δυσάρεστου επεισοδίου. Επιστρέφει ως σωματικός πόνος που έχει μετατραπεί ή ως ψυχοσωματικό σύμπτωμα, ως ενοχή ή ακόμη και ως παραπταωματική πράξη.

Ο πόνος προκαλείται από την πολύ έντονη συναισθηματική αξία που αποδίδεται σε αυτό που είχαμε και το οποίο χάσαμε, είτε πρόκειται για μέρος του σώματός μας, είτε για το πρόσωπο που αγαπάμε, είτε για τις αξίες μας, είτε για κομμάτια της αυτοεικόνας μας. Αυτό συμβαίνει γιατί όλη η ψυχική ενέργεια επενδύει μία και μοναδική ψυχική αναπαράσταση, η οποία επιβαρυνμένη υπέρ του δέοντος, απομονώνεται από τις άλλες αναπαραστάσεις που δομούν το Εγώ. Η υπερτροφική λοιπόν σε ενέργεια αναπαράσταση μετατρέπεται σε "ξένο σώμα" που σχίζει τις ίνες του Εγώ (Κανελλοπούλου, Β., 2000).

Το τραύμα ως ένα οξύ φαινόμενο συμβαίνει σε ελάχιστο χρονικό διάστημα και έχει ως αποτέλεσμα τη συναισθηματική κατάρρευση. Το μυαλό έχει κατακλυστεί από ένταση και ανάμικτα ερεθίσματα.

Το επεισόδιο της κακοποίησης και τα στάδιά του έχει μια οξεία τραυματική φάση, όπου είναι και το νόημα του τραύματος, το οποίο δεν πρέπει να αποδίδεται μόνο σε μεμονωμένα περιστατικά (π.χ., τον ξαφνικό θάνατο ενός μέλους της οικογένειας, βιασμός, ατύχημα, επέμβαση, θάνατος αρρώστου, κ.ά.) αλλά και σε γεγονότα που μπορούν να έχουν και μεγαλύτερη διάρκεια όπως αποξένωση από τους γονείς, παιδιά εσώκλειστα σε σχολεία, νοσηλεία σε νοσοκομείο, μετανάστευση, ψυχοφθόρα εργασία, κ. ά.).

Στην ψυχολογία αυτό που δίνει σε ένα γεγονός τραυματική αξία είναι οι συγκεκριμένες συνθήκες: οι συγκεκριμένες ψυχολογικές συνθήκες σχέσης του αντικείμενου (αντικειμενοτρόπες σχέσεις), η αποτελεσματική κατάστασή του και η ψυχική σύγκρουση που αποτρέπει το αντικείμενο από το να εισέλθει ξανά σε μια επίπονη διαδικασία που έχει υποστεί (Thom, 1976).

Η οδυνηρή εμπειρία της βίας μπορεί να προκαλέσει συμπτώματα φοβίας ή άλλες εκδηλώσεις ανησυχίας και άγχους (αϋπνία, εφιάλτες) αφού ο τρόπος χρήσης του "σήματος ανησυχίας" είναι ένας ανερχόμενος συρμός.

Έτσι, το άτομο αποφεύγει να κατακλυστεί από καταστροφική ανησυχία και υπέρογκο άγχος. Πρέπει κανείς να είναι προσεκτικός να ξεχωρίσει ανάμεσα στο

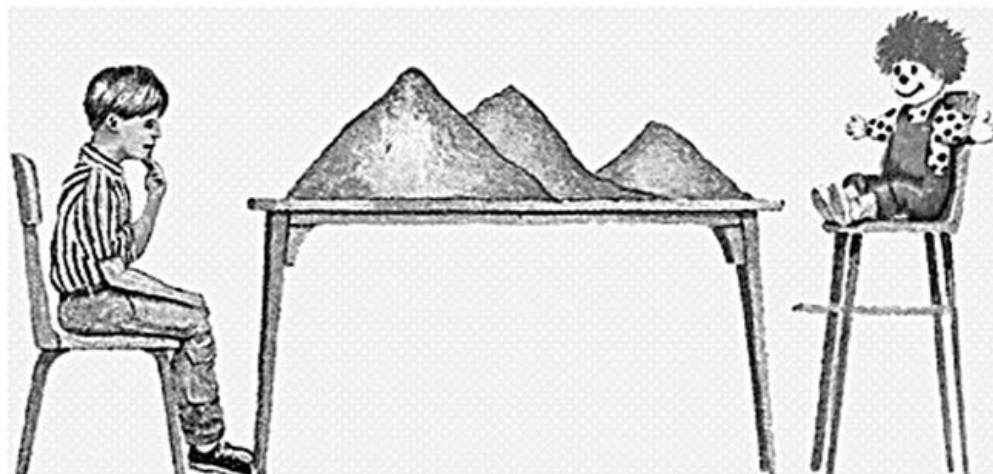
οξύ φυσικό τραύμα, που αποκαλείται *τραυματικό shock*, και σε άλλους τύπους τραύματος που περιγράφονται από τον Moses (1978) ως "τραυματική τάνυση", "πολλαπλά τραύματα" και "σιωπηρά τραύματα".

Ο ίδιος ο Freud, το 1895, υποστήριξε ότι το τραύμα μπορεί να δημιουργηθεί από ένα μόνο γεγονός ή από τη σταδιακή συσσώρευση διαφόρων τραυματικών γεγονότων. Ακόμη, κλινικές παρατηρήσεις και μελέτες τραυματικών εμπειριών έδειξαν ότι τα τραύματα δεν θα πρέπει να θεωρούνται ως μεμονωμένες καταστάσεις αλλά, ότι συμβαίνουν κατ' επανάληψη. Σε κάθε περίπτωση όλοι οι παράγοντες συνδυάζονται συνολικά και προκαλούν λύπη, πόνο και θλίψη, διεργασία πένθους. (Freud, 1920, Freud, 1926).

Μια προσωπική αντίδραση τη στιγμή του τραυματικού γεγονότος δεν είναι πάντοτε καθοριστικό για το εάν υπάρξουν τραυματικές συνέπειες αργότερα. Αυτό θα εξαρτηθεί τόσο από την προσωπικότητα του ατόμου και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της όσο και από τις συνθήκες του περιβάλλοντος. Γενικά, μπορεί να πει κανείς ότι υπάρχει μια περίοδος αφάνειας, μεσοπρόθεσμα, ανάμεσα στο τραυματικό γεγονός και στα αποτελέσματά του, καθώς, όπως παρατηρείται πολύ συχνά, υπάρχει μια καθυστερημένη περίοδος θλίψης (διεργασία πένθους) στις περιπτώσεις χρόνια κακοποιημένων ατόμων, (Pollock, 1967, Rank, 1924).

Η βία, ως τραυματική εμπειρία, έρχεται σε συνδυασμό με τα "συσσωρευμένα τραύματα" και τα "στρεσογόνα τραύματα" κατά τα οποία οι αντιδράσεις του ατόμου δεν είναι πάντα ορατές αλλά, οι





επιπτώσεις του συγκεκριμένου τραύματος είναι μακροχρόνιες και οδυνηρές. Κοινή πεποίθηση είναι ότι αυτό που χαρακτηρίζει την αντίδραση κάποιου ατόμου στην τραυματική εμπειρία της κακοποίησης είναι το *αίσθημα του αβοήθητου* το οποίο έχει ως πρότυπο το *τραύμα της γέννας* (Rank, 1924, Winnicott, 1991) και την *απώλεια* της προστατευτικής μητέρας. Ακόμα, ανταποκρίνεται στην εμπειρία της απώλειας του *περιεχομένου* (Bion, 1963, Bion, 1970,) το οποίο σε ακραίες περιπτώσεις κουβαλά την απειλή της απενσωμάτωσης του Εγώ και το θόλωμα των ορίων του. Ο κίνδυνος είναι όλο και πιο έντονος όταν το "θύμα" υποφέρει από ισχυρή στέρηση και απομόνωση στην βρεφική, νηπιακή και παιδική του ηλικία με τα επακόλουθα αισθήματα του άγχους του αβοήθητου.

Ως άτομα και είδος οι άνθρωποι εκτιμούν τις ασθένειες (το τραύμα) και τον θάνατο, σκοπεύοντας ταυτόχρονα να θεραπεύσουν και να προλάβουν, σε έναν βαθμό που δεν συγκρίνεται με κανένα άλλο είδος. Πόλεμος και αυτοκτονία αποτελούν χαρακτηριστικά παραδείγματα αυτοκαταστροφής, ενώ συγγενικό έγκλημα και έγκλημα μπορεί να είναι το πιο απεχθές και ίσως το λιγότερο συχνά εμφανιζόμενο. Υπάρχουν, όμως, συμπεριφορές των ανθρώπων που έχουν τον

μεγαλύτερο αντίκτυπο σε άτομα, οικογένειες και κοινωνία..

Όλοι υποθάλπτουμε τη βία στο όνομα της ενόρμησης της ζωής και του θανάτου καθορίζοντας το "ποιος" επιλέγεται για να την υποστεί.... "Σε κάθε υποκείμενο σε ανάλυση συναντάμε έναν πόνο που απορρέει από ένα τραύμα και στην πορεία της ανάλυσης ανακαλύπτουμε μέσα από ποιες περιφράσεις παράγεται, προτρέπεται αυτός ο πόνος..." (Κανελλοπούλου, 2000, Winnicott, 1971).

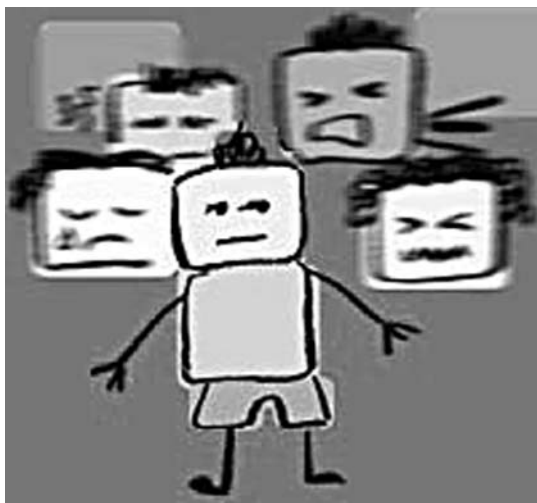
Η ιστορία του Ήφαιστου, του άσχημου κουτσού εξώγαμου παιδιού της Ήρας, που γεννήθηκε από σπέρμα εκδίκησης του Δία και πετάχτηκε από την ίδια στη θάλασσα από τον Όλυμπο αποτελεί μια κλασική περίπτωση κακοποίησης παιδιού με πολλά ψυχοδυναμικά και κοινωνικά στοιχεία. Ο Ήφαιστος σώθηκε από τη Θέτιδα και την Ευρυνόμη, αλλά λέγεται ότι μισούσε τη μητέρα του, ήταν βίαιος και ο γάμος του με την Αφροδίτη απέτυχε. Φαίνεται ότι κάθε μορφή συμπεριφοράς έχει προηγούμενο στη μυθολογία..

Τα φαινόμενα παραμέλησης, κακοποίησης ακόμα και παιδοκτονίας διατρέχουν μακρά ιστορία, δεν είναι δυστυχώς δημιουργήματα ή φαινόμενα της εποχής μας. Αποτελούν ίσως το μελανότερο στίγμα στην ιστορία της ανθρωπότητας.

Αναφορές

- Κανελλοπούλου, Β.**, (2000) *Πόνος Ψυχαναλυτική προσέγγιση*. Εκδ. Ελληνικά Γράμματα.
Winnicott, W. D., (1991) *Από την Παιδιατρική στην Ψυχανάλυση*. Εκδ. Καστανιώτη.
Bion, W. R., (1963) *Elements of Psychoanalysis*. London, W. Heinemann.
Bion, W. R., (1970) *Attention and Interpretation*. London, Tavistock.
Freud, S., (1920) *Beyond the Pleasure Principle*. S. E.18.
Freud, S., (1926) *Address to the Society of B' nai B' rith*. S. E.20.
Pollock, G., (1967) *Discussion in the Crisis*. Study Group of New York.
Rank, O., (1924) *The Trauma of Birth*. Communications 10.
Thom, R., (1976) *Crise et Catastrophe*. Communications 25.
Winnicott, W. D., (1971) *Playing and Reality*. London, Tavistock

Η Προαγωγή της Ψυχικής & Κοινωνικής Υγείας ως Πολιτική Πρόληψης της Βίας στο Σχολείο



της **Κατερίνας Σώκου**
Κοινωνιολόγος υγείας και ιατρικής
Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού

"Πολλά πράγματα έβαλες αυτή η λέξη να εννοεί", είπε η Αλίκη κάπως συλλογισμένα
"Όταν βάζω μια λέξη να κάνει τόση δουλειά, όπως αυτή, την πληρώνω πάντα περισσότερο", είπε ο Χάμπτυ Ντάμππη.

Λούις Κάρολ : Μες τον Καθρέπτη

Εκδηλώσεις βίας στη σχολική κοινότητα, εκφρασμένες με διάφορες μορφές, έχουν παρατηρηθεί από πολύ παλιά. Δεν είναι ένα νέο φαινόμενο. Κάθε μορφή βίας έχει κατά καιρούς παρουσιαστεί: λεκτική, σωματική, ψυχολογική-συναισθηματική, σεξουαλική, βανδαλισμός. Θύματα και θύματα προέρχονται από κάθε κοινωνική ομάδα της σχολικής κοινότητας περιλαμβάνοντας και άτομα από τον ευρύτερο κοινωνικό περίγυρο. Συχνά η έκφραση της βίας έχει στόχο το σχολικό κτίριο, τη σχολική περιουσία και τον περιβάλλοντα χώρο. Μέχρι πρόσφατα, τα διάφορα περιστατικά βίας αντιμετωπιζόνταν ως μεμονωμένα γεγονότα. Ανάλογα με τη σοβαρότητα επιβάλονταν διάφορες κυρώσεις είτε από το σχολείο, είτε και από τους ιδιώτες - θύματα και ορισμένες φορές από τη δικαιοσύνη. Επειδή το φαινόμενο της βίας στη σχολική κοινότητα συνεχίζει να εμφανίζεται και συχνά να απειλεί σοβαρά το κοινωνικό σύνολο, πολλές κυβερνήσεις στην Ευρώπη και την Αμερική έδωσαν έμφαση στην καταγραφή και την ανάλυσή του και προχώρησαν στην ανάπτυξη πολιτικής για τον έλεγχο παρόμοιων εκδηλώσεων στη σχολική κοινότητα.

Μια από τις πολιτικές για την καταστολή της βίας στο σχολικό περιβάλλον αλλά και στην κοινωνία, που προτείνεται στο παρόν άρθρο, είναι η συστηματική ανάπτυξη της προαγωγής της ψυχικής και κοινωνικής υγείας στο σχολείο, σε συνεργασία με τους γονείς και την κοινότητα, με ιδιαίτερο στόχο την ανάπτυξη προγραμμάτων για τον έλεγχο της βίας και των κοινωνικών συγκρούσεων.

Η βία και οι εκφραστές της

Η βία ως κοινωνικό φαινόμενο έχει στενή σχέση με την κοινωνική ανισότητα, τον κοινωνικό αποκλεισμό, τη ματαίωση και τη διαφορετικότητα, την απαξίωση του ανθρώπου από τον άνθρωπο. Οι περισσότεροι άνθρωποι είναι εν δυνάμει βίαιοι. Ενεργοποιούν αυτή τους την ιδιότητα όταν, για παράδειγμα, εμποδίζονται να ικανοποιήσουν μια ζωτικής γι' αυτούς σημασίας ανάγκη. Δεν υπάρχουν δηλαδή βίαιοι άνθρωποι, κάποιοι όμως γίνονται βίαιοι κάτω από ορισμένες συνθήκες, οι οποίες δημιουργούνται από την αλληλεπίδρασή τους με το περιβάλλον (Τσαλίκoglou, 1989).

Ορίζοντας τη σχολική βία

Η σχολική βία αναφέρεται στην επιβολή της βούλησης ενός μέρους της εκπαιδευτικής διαδικασίας σε κάποιο άλλο και στην πρόκληση ζημιάς ή βλάβης (Αρτινοπούλου, 2001). Οι μορφές της σχολικής βίας περιλαμβάνουν τη λεκτική, τη σωματική, την ψυχολογική, τη σεξουαλική βία και το βανδαλισμό. Η σχολική βία περιλαμβάνει και εγκληματικές ενέργειες σε ορισμένα κράτη, όπως για παράδειγμα στην Αμερική αλλά και σε κάποια στην Ευρώπη.

Η σχολική βία διακρίνεται στον εκφοβισμό, στο "bullying", και στη βία. Ο εκφοβισμός είναι συνυφασμένος με την κοροϊδία, το πείραγμα και τον αστεϊσμό. Το πότε ένα πείραγμα συσχετίζεται με τη βία εξαρτάται από την υποκειμενική αξιολόγηση του θύματος.

Η έννοια της ασφάλειας, "security", είναι μια ευρύτερη έννοια και αναφέρεται στην αίσθηση της σιγουριάς και της προστασίας του σχολείου από την κοινότητα.

Οι ορισμοί της σχολικής βίας, του εκφοβισμού και της ασφάλειας επηρεάζονται από το πολιτισμικό πλαίσιο και τις εκάστοτε κοινωνικές, πολιτικές και ιστορικές συνθήκες.

Διαστάσεις της σχολικής βίας

Η σχολική βία εμφανίζεται συνήθως με τις ακόλουθες διαστάσεις: βία μεταξύ μαθητών, βία μεταξύ εκπαιδευτικών, βία από τους εκπαιδευτικούς προς τους μαθητές και το αντίστροφο, βία από τους εκπαιδευτικούς προς την εξουσία -τη διοίκηση, τη διεύθυνση ή όπως αυτή εκφράζεται- βία από εξωσχολικούς παράγοντες προς μέλη της σχολικής κοινότητας, μαθητές, εκπαιδευτικούς ή και τους δύο, και το αντίστροφο, βία από γονείς προς εκπαιδευτικούς ή και προς μαθητές και το αντίστροφο.

Το φαινόμενο της σχολικής βίας στην Ελλάδα

Οι μελέτες που έχουμε στην Ελλάδα για τη σχολική βία αναφέρονται κυρίως στη βία μεταξύ μαθητών και σε αυτήν μεταξύ μαθητών και εξωσχολικών παραγόντων. Υπάρχει δηλαδή ένας σκοτεινός αριθμός βίαιων περιστατικών που παραμένει ανεξιχνίαστος και δεν ορίζεται ως βία. Συχνά περιστατικά βίας μένουν ανέγγιχτα γιατί στιγματίζουν ιδιαίτερα τους θύτες ή και τα θύματα και εκθέτουν το κύρος του σχολείου. Σε τέτοιες περιπτώσεις, η βία εγκλωβίζεται στη μνήμη αυτών που την έζησαν, με άγνωστες συνέπειες.

Η σχολική βία στην Ελλάδα, αν και δεν έχει καταγραφεί και αξιολογηθεί στην ολότητά της, δεν έχει πάρει τις διαστάσεις που παρατηρούνται σε κάποιες

χώρες της Ευρώπης και στην Αμερική, όπου έχουν συμβεί και εγκληματικές ενέργειες.

Μεταξύ 1992 και 2000 διεξήχθησαν αρκετές έρευνες στην Ελλάδα που τα αποτελέσματά τους έδωσαν περιγραφικά στοιχεία για τη σχολική βία ανάμεσα στους μαθητές και την επιθετική συμπεριφορά των μαθητών στη χώρα (3, 4, 5, 6). Τα στοιχεία αναφέρονται σε λεκτική κακοποίηση, ξυλοδαρμούς, απειλές και σε βανδαλιστικές ενέργειες. Πολλά από τα αποτελέσματα των ελληνικών ερευνών παρουσιάζουν παρόμοια ευρήματα με μελέτες που έχουν διεξαχθεί σε άλλες χώρες, σχετικά με τις μορφές σχολικής βίας, τα χαρακτηριστικά των θυμάτων, των θυτών, των σχολικών μονάδων και των περιοχών όπου παρουσιάζονται τέτοια φαινόμενα.

Σύμφωνα με έρευνα της Γενικής Γραμματείας Νέας Γενιάς που διεξήχθη σε πανελλήνιο αντιπροσωπευτικό δείγμα και αποτελέσματά της δημοσιεύτηκαν στον ημερήσιο τύπο το 2000, προκύπτουν τα ακόλουθα στοιχεία για τη σχολική βία στην Ελλάδα (3):

Εμπλοκή μαθητών σε βίαιο περιστατικό	%
Έχει πάρει ενεργό μέρος σε βίαιο περιστατικό	23,2
Έχει υπάρξει θύμα	11,6
Αγόρια που πήραν μέρος σε βίαια περιστατικά	36,5
Κορίτσια που πήραν μέρος σε βίαια περιστατικά	10,0
Είναι μάρτυρες βίαιων περιστατικών μεταξύ ελλήνων και αλλοδαπών μαθητών.	29,4
Είναι μάρτυρες βίαιων περιστατικών στη Θεσσαλονίκη	58,2
Είναι μάρτυρες βίαιων περιστατικών στην Αθήνα	39

Μορφή βίας σύμφωνα με μαρτυρίες μαθητών	%
Έχουν αντιληφθεί βίαια περιστατικά μέσα - έξω από τα σχολεία τους.	60
Έχει δει πάνω από 5 περιστατικά καταστροφών στο σχολείο	21
Έχει αντιληφθεί πάνω από 5 βίαια περιστατικά.	15,7
Έχει δει βία σε αθλητικές συναντήσεις	48,8

Οι μορφές σχολικής βίας, σύμφωνα με την ίδια έρευνα και με βάση τις ομολογίες των μαθητών, διακρίνονται σε καταστροφές σχολικού εξοπλισμού και βανδαλισμούς, που είναι και τα περισσότερα περιστατικά. Το 76,7% των περιστατικών βίας περιλαμβάνει βρισιές - απειλές και το 57 % αλληλοξυλοδαρμούς.

Όπως και σε έρευνες άλλων χωρών, το μεγαλύτερο ποσοστό βίας εμφανίζεται στις μεγάλες πόλεις. Στην Ελλάδα, το 63,8% των μαθητών του δείγματος της Αθήνας δηλώνει ότι έχει δει βίαια περιστατικά ανάμεσα σε συμμορίες νέων, ενώ ο μέσος όρος της χώρας για παρόμοια γεγονότα είναι 50.4 %. Επίσης το ποσοστό βίαιης επίθεσης μέσα σε σχολείο, με κανονικό ή αυτοσχέδιο όπλο, στην Αθήνα είναι 20%, ενώ ο μέσος όρος τέτοιων περιστατικών για την υπόλοιπη Ελλάδα είναι 12,2%. Το 22,8 % των περιστατικών σχολικής βίας στην Αθήνα συνδέονται με ναρκωτικά. Ο μέσος όρος για την υπόλοιπη Ελλάδα είναι 14,4 %.

Σύμφωνα με έρευνα (Γκότοβος, 1966), σε μικρότερο δείγμα :

- 40 % των μαθητών παρατηρούν ότι υπάρχει αύξηση της βίας στα σχολεία.
- 1 στους 4 μαθητές είναι θύμα ξυλοδαρμού κατά τη διαδρομή από το σπίτι στο σχολείο ή το αντίστροφο.
- 35 % των μαθητών κρίνει ότι οι μαθητές πρέπει να εκπαιδευθούν σε αμυντικές μεθόδους.

Η έρευνα (Φακιολάς και Αρμενάκης 1995), που είχε διεξαχθεί στις αρχές της δεκαετίας του '90 σε αντιπροσωπευτικό δείγμα νέων της Αθήνας ηλικίας 14-21 χρονών, είχε δείξει ότι :

Εμπλοκή μαθητών σε βίαιο περιστατικό	%
Είχε λάβει μέρος σε βίαιες ενέργειες την τελευταία χρονιά	60
Είχε χρησιμοποιήσει λεκτική βία	11
Είχε λάβει μέρος σε βίαιες συγκρούσεις, βρισιές και ξυλοδαρμούς	6
Είχε λάβει μέρος σε συγκρούσεις μόνο με χτυπήματα.	3

Η ανάλυση της έρευνας για τον εκφοβισμό στο δημοτικό σχολείο (Χατζή, Χουντουμούδη και Πατεράκη, 2000), σε 1312 μαθητές, ισάριθμα περίπου αγόρια και κορίτσια από 8 δημοτικά σχολεία της ευρύτερης περιοχής της Πρωτεύουσας, έδειξε τα ακόλουθα αποτελέσματα για το έτος 1999:

Επιπλέον, στοιχεία από τις παραπάνω έρευνες

Διαστάσεις και μορφές εκφοβισμού, "bullying", σε δημοτικά σχολεία	%
Θύματα εκβιασμού	14,7
Θύτες	6,24
Θύτες και θύματα	4,8
Λεκτική βία, "μου έλεγε βρισιές"	42,5
Μόνο αγόρια.	34
Σωματική βία που δηλώνουν αγόρια	
Μόνο κορίτσια.	22,83
Σωματική βία που δηλώνουν κορίτσια	
Μόνο αγόρια.	25,3
Λεκτικές απειλές που δηλώνουν τα αγόρια	
Μόνο κορίτσια.	38
Λεκτικές απειλές που δηλώνουν κορίτσια	

δείχνουν ότι μαθητές με υψηλότερη βαθμολογία εμπλέκονται λιγότερο σε βιαιότητες, είτε ως θύτες είτε ως θύματα. Μόνο το 10% των άριστων μαθητών ανέφερε κάποια εμπλοκή σε βίαια γεγονότα, ενώ το 33,6% από τους μαθητές με μέτρια βαθμολογία ανέφερε σχετική του εμπλοκή. Από τους μαθητές - θύματα τέτοιων περιστατικών, το 3,5% ήταν άριστοι μαθητές ενώ το 22,7% ήταν μαθητές με μέτριους βαθμούς. Οι σχολικές μονάδες που έχουν υψηλά ακαδημαϊκά αποτελέσματα παρουσιάζουν χαμηλότερη σχολική βία. Επίσης παρατηρείται ότι όσο οι μαθητές μεγαλώνουν σε ηλικία τόσο η εμπλοκή τους σε βίαιες ενέργειες και συμπεριφορές μειώνεται. Οι μαθητές που εμπλέκονται σε βίαια περιστατικά συνήθως είναι θύτες και θύματα. Στις αστικές περιοχές παρατηρούνται περισσότερα περιστατικά βίας.

Η αντιμετώπιση της σχολικής βίας από την Ευρωπαϊκή Ένωση

Το θέμα της σχολικής βίας σε πολλά κράτη της Ευρώπης και στην Αμερική είναι πολύ παλαιότερο και συχνά έχει σοβαρές διαστάσεις. Το ζήτημα προβληματίσε τις κυβερνήσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης τη δεκαετία του '90, καθώς αλλαγές στις πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες τα τελευταία 15 χρόνια και οι μετακινήσεις πληθυσμών, αναμένεται να δημιουργήσουν αύξηση του φαινομένου. Το 1997 η Ευρωπαϊκή Ένωση διοργάνωσε διακρατική διάσκεψη με σκοπό την προώθηση πολιτικών από τα κράτη - μέλη για την πρόληψη της σχολικής βίας στην πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Αρτινοπούλου, 2001). Το θέμα της σχολικής βίας συζητήθηκε υπό το πρίσμα της ασφάλειας στο σχολείο και η Ευρωπαϊκή Ένωση τάχθηκε υπέρ της δημιουργίας νέων κοινωνικών και ψυχολογικών υπηρεσιών για τη βελτίωση του κοινωνικού ελέγχου. Η σχολική βία επαναξιολογήθηκε και επανακαθορίστηκε με τρόπο που να επιτρέπει τη

σφαιρική αντιμετώπιση και την προώθηση πολιτικής ανάλογα με τα συστήματα αξιών του κάθε κοινωνικού συνόλου.

Πολλά κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως η Ολλανδία, η Σουηδία και η Γερμανία έχουν αναπτύξει πρόγραμμα για τον έλεγχο της σχολικής βίας με την ενεργητική συμμετοχή των μαθητών (Αρτινοπούλου, 2001). Στην Ελλάδα η σχολική βία και ο έλεγχός της δεν αποτελούν ιδιαίτερο πολιτικό στόχο. Αντιμετωπίζεται από το Υπουργείο Παιδείας μέσα από την ευρύτερη εκπαιδευτική μεταρρύθμιση, χωρίς όμως κάποια ιδιαίτερη επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, τη διαμόρφωση ιδιαίτερου υλικού ή τη ρητή αναφορά στο ζήτημα.

Προαγωγή της ψυχικής υγείας στο σχολείο ως μέτρο πολιτικής για την πρόληψη της βίας

Η προαγωγή της υγείας αναφέρεται στον έλεγχο που ασκεί ο άνθρωπος για τη βελτίωση της προσωπικής του ψυχικής, κοινωνικής και σωματικής υγείας και αυτής του περιβάλλοντός του (Σώκου, 1994).

Η προαγωγή της ψυχικής και κοινωνικής υγείας στο σχολείο βελτιώνει, μέσα από το "κρυφό" σχολικό πρόγραμμα, την ποιότητα του σχολικού ήθους και συμβάλλει στη δημιουργία θετικού σχολικού κλίματος. Το σχολείο αναπτύσσει τα στοιχεία που ενδυναμώνουν την προσωπικότητα και τη διάθεση συνεργασίας και συμμετοχής τού κάθε μέλους της σχολικής κοινότητας: την καλή επικοινωνία και τις καλές σχέσεις ανάμεσα σε όλα τα μέλη, την αυτοεκτίμηση, το σεβασμό, την ψυχική και συναισθηματική υποστήριξη, τη δημιουργικότητα, την αυτονομία, την αποδοχή, τη διαφορετικότητα και την ισότιμη κοινωνική ένταξη (Σώκου, 1994 - Weare, Grey 2000).

Το σχολείο διοργανώνει σεμινάρια για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών και προωθεί την ουσιαστική ανάπτυξη συνεργασίας με τους γονείς, την

κοινότητα και τους φορείς της. Ενεργοποιεί τους μαθητές, οι οποίοι σε συνεργασία με τους εκπαιδευτικούς, επεξεργάζονται από κοινού τον ορισμό της σχολικής βίας, τους παράγοντες που την προκαλούν, τα μέτρα πρόληψης τέτοιων φαινομένων και καλλιεργούν τα στοιχεία που συμβάλουν στην ανάπτυξη ενός υποστηρικτικού σχολικού κλίματος (Σώκου, 1994 - Weare, Grey 2000).

Τη θεσμοθέτηση της προαγωγής της ψυχικής και κοινωνικής υγείας στο σχολείο με σκοπό την προσωπική ανάπτυξη των μαθητών, την ενδυνάμωση των εκπαιδευτικών και την ενίσχυση της συνεργασίας με τους γονείς και την κοινότητα, προωθεί και η Ευρωπαϊκή Ένωση μέσα από ειδικά προγράμματα.

Επίλογος

Η σχολική βία είναι αναπόσπαστο κομμάτι της βίας και της παραβατικότητας που εμφανίζεται στην κοινωνία. Δεν μπορεί να εξετασθεί και να περιοριστεί χωρίς να ληφθεί υπόψη το ευρύτερο περιβάλλον που την τρέφει, οι αξίες, οι θεσμοί, η πολιτισμική και πολιτική ιστορία του τόπου και των ανθρώπων. Το θύμα και ο θύτης είναι άνθρωποι από την κοινωνία στην οποία βρίσκεται το σχολείο. Η στάση τους και η συμπεριφορά τους αντανακλά και αναπαράγει ό,τι το οικογενειακό, σχολικό και κοινωνικό περιβάλλον καλλιεργεί. Ο έλεγχος της βίας στην σχολική κοινότητα, χωρίς μέτρα πολιτικής που να αντιμετωπίζουν το πρόβλημα που υπάρχει στην ευρύτερη κοινωνία, δεν είναι μόνο ένα απλό ημίμετρο, είναι μέτρο συντήρησης και διαίωσις της βίας. Πριν ή παράλληλα με το σχεδιασμό πολιτικών για τον έλεγχο της σχολικής βίας χρειάζεται να σχεδιαστούν και να λειτουργήσουν μέτρα και πολιτικές για την πρόληψη της βίας στην κοινωνία. Άλλωστε η σχολική βία δεν περιορίζεται στη στάση και τη συμπεριφορά μεταξύ των μαθητών. Η βία στο σχολείο και στην κοινωνία εκφράζεται κυρίως από ανθρώπους που διαχειρίζονται την εξουσία.

Βιβλιογραφία

1. Τσαλίκου, Φ., (1989): *Μυθολογίες βίας και καταστολής*, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα.
2. Αρτινοπούλου, Β., (2001): *Βία στο σχολείο. Έρευνες και πολιτικές στην Ευρώπη*, Μεταίχμιο, Αθήνα.
3. Από τη Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς. *ΤΑ ΝΕΑ*. 16 Μαρτίου 2000
4. Γκότοβος, Α.Ε. (1966): *Νεολαία και κοινωνική μεταβολή. Αξίες, εμπειρίες και προοπτικές*, Gutenberg, Αθήνα.
5. Φακιολάς, Ν. και Αρμενάκης, Α., (1995): *Παραβατικότητα και επιθετικότητα εφήβων μαθητών*, Σύγχρονη Εκπαίδευση 81, 42-50.
6. Χαντζή, Χ., Χουντουμάδη, Α. και Πατεράκη, Λ., (2000): *Άσκηση βίας από μαθητές προς μαθητές στο χώρο του δημοτικού σχολείου*. Παιδί και Έφηβος 2:1, 97-111.
7. Σώκου, Κ., (1994): *Οδηγός αγωγής και προαγωγής της υγείας*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα.
8. Weare, K. and Gray, G., (2000): *Προαγωγή της ψυχικής και συναισθηματικής υγείας στο σχολείο*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα.

ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ (ΑΙΜΟΜΙΞΙΑ)

του Ορέστη Γιωτάκου

Δρ. Ψυχιατρικής

Η αιμομιξία δεν είναι αμιγώς μία σεξουαλική πράξη. Στην πραγματικότητα η αιμομιξία είναι ένα σύνθετο φαινόμενο που εμπεριέχει επίσης επιθετικότητα, εξάρτηση και φόβο εγκατάλειψης. Συχνά, η σεξουαλική δραστηριότητα έναντι του παιδιού αποτελεί το μέσο με το οποίο εκφράζεται μία οικογενειακή διαταραχή. Επίσης, η σεξουαλική δραστηριότητα έναντι του παιδιού τίθεται σε εφαρμογή μέσα από μία σειρά ψυχολογικών μηχανισμών, οι οποίοι χρησιμεύουν στο να προστατεύουν την εικόνα του εαυτού καθώς και την αυτοεκτίμηση του δράστη. Η φύση της πράξης, ο βαθμός συγγένειας και οι ηλικίες των εμπλεκόμενων, είναι οι παράγοντες που θα πρέπει να συνυπολογίζονται σε περιστατικά αιμομιξίας. Ο στενός ορισμός της αιμομιξίας, από νομικής πλευράς, αφορά γενετήσια επαφή μεταξύ στενών συγγενών. Ο ευρύτερος όμως ορισμός περιλαμβάνει τσάσεις, κοίταγμα του ατόμου ή βιβλίων, χάδεμα των ειδικών περιοχών κλπ. Για παράδειγμα, το χάδεμα του στήθους μιας έφηβης κόρης από τον πατέρα μπορεί να καταλήξει σε σεξουαλική διέγερση ή οργασμό του ενός ή και των δύο εμπλεκόμενων. Η σχέση συγγένειας επίσης ορίζεται με ιδιαίτερα στενή έννοια, αφού υπάρχουν αρκετές περιπτώσεις σεξουαλικής εμπλοκής παιδιών με θετούς γονείς. Η ηλικία των εμπλεκόμενων επίσης δημιουργεί προβλήματα ορισμού. Η διαφορά ηλικίας θεωρητικά δεν θα πρέπει να είναι μικρότερη από 4-5 έτη. Η σεξουαλική επαφή μεταξύ νέων προεφηβικής ηλικίας θα μπορούσε να θεωρηθεί σεξουαλικό παιγνίδι. Σεξουαλικό παιγνίδι θα μπορούσε επίσης να διεξαχθεί ανάμεσα σε δύο εφήβους διαφορετικής ηλικίας, ως αποτέλεσμα ενδεχόμενης παρορμητικότητας, σεξουαλικού άγχους ή φόβου που σχετίζεται με την επερχόμενη ενηλικίωση. Θα πρέπει όμως να σημειωθεί ότι το σεξουαλικό παιγνίδι είναι αποδεκτό και από τους δύο και δεν χαρακτηρίζεται από άσκηση βίας.

Επιδημιολογία

Η λέξη αιμομιξία είναι μία από τις πλέον συναισθηματικά φορτισμένες λέξεις στη βιβλιογραφία της παιδικής κακοποίησης. Τα αναφερόμενα ποσοστά επιπολασμού σπάνια αναπαριστούν τα πραγματικά μεγέθη. Επίσης, τα αναφερόμενα ποσοστά στις μελέτες είναι πολύ μικρότερα αυτών που αναφέρονται από την αστυνομία. Το National Research Center of Child Sexual Abuse ανέφερε 375.000 περιπτώσεις παιδικής

σεξουαλικής κακοποίησης στη διάρκεια του 1992 στις ΗΠΑ, ενώ υπολόγισε ότι, στην πραγματικότητα, περί το ένα εκατομμύριο παιδιά κακοποιούνται ετησίως στη χώρα αυτή. Στο 85% των περιπτώσεων, ο δράστης ανήκε στο περιβάλλον της οικογένειας, ενώ η σεξουαλική δραστηριότητα περιελάμβανε έκθεση γεννητικών οργάνων, φιλία, χάδεμα, αυνανισμό, στοματικό σεξ και διείσδυση. Η ίδια ερευνητική διαδικασία σε δείγμα ενηλίκων έδειξε ότι το 27% των γυναικών και το 16% των ανδρών είχαν βιώσει εμπειρία σεξουαλικής κακοποίησης κατά την παιδική ηλικία. Η ανάλυση 200 περιστατικών από το Michigan's Project on Child Abuse and Neglect, έδειξε ότι στο 41% υπήρχε κάποιας μορφής σεξουαλική επαφή, στο 19% στοματικό σεξ και στο 16% γενετήσια διείσδυση. Οι βιολογικοί πατεράδες αναπαριστούσαν το 36% των περιπτώσεων, το 28% ακόμη έγγαμοι και το 18% διαζευγμένοι. Οι θετοί γονείς αναπαριστούσαν το 17%, ενώ οι ερωτικοί σύντροφοι της μητέρας το 9%.

Η ακριβής καταγραφή του φαινομένου της αιμομιξίας δεν είναι καθόλου εύκολη. Ένας βασικός λόγος είναι ο φόβος και η αίσθηση ντροπής των παιδιών να αναφέρουν το γεγονός. Επίσης, δεν υπάρχει σε κανένα κράτος ειδικό σύστημα αναφοράς των περιστατικών αυτών. Επιπλέον, επικρατεί σύγχυση στον τρόπο εκτίμησης κατά τη διενέργεια των μελετών. Συγκεκριμένα, κάποιες περιλαμβάνουν νέους μέχρι 18 ετών, ενώ άλλες μέχρι 12 ετών. Κάποιες μελέτες επίσης περιλαμβάνουν περιστατικά ενδοοικογενειακής κακοποίησης, καθώς και περιστατικά κακοποίησης



από μη σχετιζόμενους με την οικογένεια ενήλικες. Οι περισσότερες μελέτες επίσης βασίζονται σε αναμνήσεις ενηλίκων και επομένως στην ικανότητά τους να ανακαλούν γεγονότα που συνήθως είναι απωθημένα στο υποσυνείδητο. Επίσης η μεθοδολογία ποικίλει, αφού μπορεί να βασίζονται σε τηλεφωνική επικοινωνία, προσωπική συνέντευξη ή συμπλήρωση ερωτηματολογίων.

Αιτιολογία

Έχουν προταθεί ποικίλες θεωρίες σχετικά με την αιτιολογία της αιμομιξίας. Πρωταρχικός παράγοντας είναι η σεξουαλική έλξη του δράστη για παιδιά. Η σεξουαλική αυτή έλξη μπορεί να είναι περιστασιακή και αποτέλεσμα σωματικής επαφής ή έκθεσης σε πορνογραφικό υλικό, σε συνδυασμό με παλινδρομημένα στοιχεία του δράστη. Μπορεί επίσης να είναι χαρακτηριστική, όπως στην περίπτωση του παιδόφιλου, ο οποίος δρα με ένα καταναγκαστικό πρότυπο σεξουαλικής έλξης και κακοποιεί το παιδί. Ένας δεύτερος παράγοντας είναι η *δυνατότητα του δράστη να δράσει με βάση τη σεξουαλική έλξη*. Αυτό μπορεί να οφείλεται στην ένταση των συναισθημάτων, στον χαρακτήρα του δράστη και στην ικανότητα της αντίστασης να ανακάμψει τη δράση του. Ο τελευταίος και πιο σημαντικός παράγοντας είναι η *συμμετοχή του παιδιού*, η οποία μπορεί να τροποποιηθεί με συνειδητούς ή με ασυνείδητους μηχανισμούς προβλητικής ταυτοποίησης.

Η στενότητα της σχέσης μεταξύ θύματος και δράστη παίζει σημαντικό ρόλο στην έναρξη, τη διατήρηση, τη συχνότητα και τη φύση της συμπεριφοράς. Στην περίπτωση της αιμομιξίας μεταξύ πατέρα και κόρης, ο δράστης συνήθως προχωρά σταδιακά από την πρόσφορη συναισθηματική συμπεριφορά σε πιο επιθετική σεξουαλική συμπεριφορά. Δεδομένης της στενής βιολογικής σχέσης, ο δράστης έχει μεγαλύτερη πρόσβαση στο παιδί και μικρότερη ανάγκη πειθούς, καταλήγοντας στο να βλάψει το παιδί εκμεταλλευόμενος τη συναισθηματική του κατάσταση και την εμπιστοσύνη του. Τα παιδιά με πνευματική καθυστέρηση έχουν 4 έως 10 φορές μεγαλύτερη πιθανότητα να κακοποιηθούν, σε σχέση με τα φυσιολογικά παιδιά. Έχοντας έλλειψη θετικών εμπειριών από το σχολείο ή το περιβάλλον τους, τα καθυστερημένα παιδιά ή τα παιδιά με σωματική αναπηρία είναι περισσότερο επιρρεπή να αποδεχτούν τη σεξουαλική προσοχή του δράστη. Συγχρόνως, τα παιδιά αυτά μπορεί να είναι πιο "υπάκουα" ή να μην έχουν την ικανότητα να απαιτήσουν τα δικαιώματά τους ή ακόμη να νιώθουν ότι είναι βάρος στην



οικογένειά τους.

Στις αιμομικτικές οικογένειες έχουν παρατηρηθεί οι εξής δυσλειτουργικές δομές, οι οποίες φαίνεται να βοηθούν στην έναρξη και τη διατήρηση του φαινομένου (Alexander, 1990):

- Πρότυπο ασαφών ορίων μεταξύ των μελών της οικογένειας, το οποίο μάλιστα μεταβιβάζεται από γενιά σε γενιά
- Οικογένειες απομονωμένες από την κοινότητα και αυτοτροφοδοτούμενες συναισθηματικά
- Οικογένειες των οποίων τα μέλη χαρακτηρίζονται από έλλειψη κοινωνικών δεξιοτήτων
- Τα παιδιά τριγωνοποιούνται σε ένα γονεϊκό σύστημα συναισθηματικά αποστασιοποιημένο
- Η διαταραχή σχέσης των γονέων φαίνεται από τις συχνές εκδραματίσεις και αλληλοκατηγορίες, καθώς και από την αδυναμία ανεύρεσης λύσεων
- Επικρατεί ένα γενικότερο κλίμα μυστικότητας σε πολλά ζητήματα, με αποτέλεσμα τη δημιουργία συμμαχιών
- Τα παιδιά, άλλοτε αυτενεργούν, άλλοτε συγχέουν τους ρόλους μεταξύ τους, αλλά σχεδόν πάντα εμφανίζονται ως ψευδο-ενήλικες χωρίς την ανάλογη συναισθηματική ωριμότητα
- Η έντονη και συνεχής άρνηση των συναισθημάτων δημιουργεί μία ατμόσφαιρα συνεχούς αμφιβολίας και αμφισβήτησης της πραγματικότητας
- Τα παιδιά-θύματα μαθαίνουν το ρόλο του θύματος, ο οποίος εμπεριέχει αισθήματα αβοήθητου και φόβου απέναντι στην αποκάλυψη.

Εκτίμηση

Ακολουθούν τα συμπτώματα του παιδιού τα οποία θα πρέπει να κινήσουν την υπόνοια του κλινικού για ύπαρξη κάποιας μορφής ενδοοικογενειακής σεξουαλικής κακοποίησης (Shaw, 1999):

- Υπερβολικός, αναίτιος και ασαφής φόβος
- Αισθήματα μοναξιάς, καταθλιπτική διάθεση, διαταραχή ύπνου, ενοχές

- Αιφνίδια αλλαγή συμπεριφοράς με επίμονες τάσεις φυγής, θυμό και διαταραχή διαγωγής
- Αιφνίδια πτώση της απόδοσης στο σχολείο ή αποποίηση του ρόλου του ως παιδί που θα πρέπει να πηγαίνει στο σχολείο
- Συμπεριφορά ψευδο-ενήλικα
- Σωματικά ενοχλήματα, όπως πονοκέφαλοι ή στομαχόπονοι, χωρίς οργανικό υπόστρωμα
- Παθήσεις του ουροποιητικού με παράλληλη άρνηση για ύπαρξη κάποιας σεξουαλικής δραστηριότητας
- Εγκυμοσύνη
- Ανικανότητα να εμπιστευθεί
- Τάση να θυμώνει με τη μητέρα του για τη στάση της απέναντι στον πατέρα ή αισθήματα λύπησης προς τον πατέρα.

Ψυχολογικές συνέπειες της αιμομιξίας

Τα παιδιά-θύματα της αιμομιξίας συχνά εκδραματίζουν ή ζουν με το παιγνίδι τους το τραύμα, σε μία προσπάθεια να χειριστούν το γεγονός. Ανάλογα με την ψυχοσύνθεσή τους, μπορεί να ανακοινώσουν το γεγονός και συγχρόνως να έχουν την ικανότητα να διαχειριστούν τα συναισθήματά τους, μπορεί να ακολουθήσουν μία διαδικασία αυτοθυματοποίησης, εκδηλούμενη με καταθλιπτική και αυτοκαταστροφική συμπεριφορά ή τέλος, μπορεί να ταυτιστούν με τον επιτιθέμενο και να αρχίσουν σιγά-σιγά να κακοποιούν άλλα παιδιά. Οι μακροπρόθεσμες συνέπειες της αιμομιξίας μπορεί να περιλαμβάνουν διαταραχές στις αντικειμενοτρόπες σχέσεις, που εκδηλώνονται με ανικανότητα ανάπτυξης σχέσεων εμπιστοσύνης, απάσυρση, κατάθλιψη και κοινωνική δυσλειτουργία. Τα θύματα αιμομιξίας παρουσιάζουν αρκετά διασχιστικά συμπτώματα και γενικά μία ιδιαίτερα στωϊκή συμπεριφορά. Η σεξουαλική τους συμπεριφορά διαταράσσεται, παρουσιάζοντας άλλοτε πλήρη έλλειψη σεξουαλικής επιθυμίας και άλλοτε υπερβολική και παρορμητική σεξουαλική συμπεριφορά.

Θεραπευτική προσέγγιση

Θα πρέπει να διευκρινιστεί ότι, δεδομένης της πολυπλοκότητας του φαινομένου, δεν υπάρχει κάποια συγκεκριμένη στρατηγική θεραπευτικής παρέμβασης.

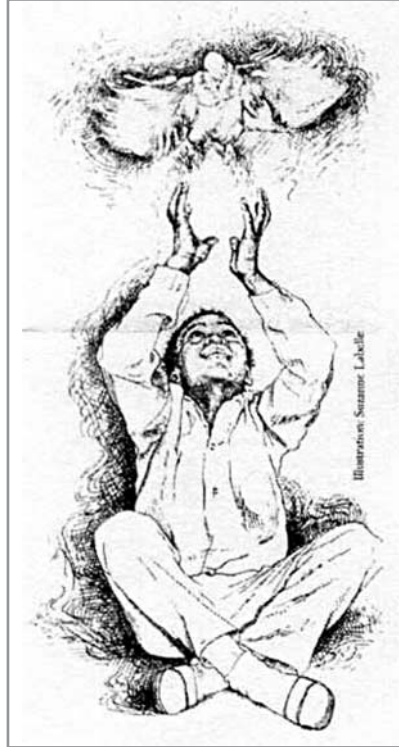
Η αρχική φάση παρέμβασης απαιτεί συνεργασία ποικίλων υπηρεσιών ψυχολογικής στήριξης και επιμελητών ανηλίκων. Το πρώτο βήμα σχετίζεται με την αναφορά του περιστατικού στην πλησιέστερη υπηρεσία προστασίας κακοποιημένου παιδιού, ανάλογα με τα ισχύοντα σε κάθε χώρα. Συχνά το παιδί αποκαλύπτει την αιμομικτική διαδικασία όταν διαβεβαιωθεί ότι το γεγονός θα κρατηθεί μυστικό. Η προστασία του θύματος θα πρέπει να αποτελεί το κύριο μέλημα των υπηρεσιών. Συνήθως είναι σκόπιμο να απομακρύνεται ο δράστης από το σπίτι. Εάν απομακρυνθεί το θύμα, η μυστικότητα ενδεχομένως να συνεχιστεί, χάνεται η δυνατότητα επανεκτίμησης του θύματος στις ίδιες συνθήκες και μειώνεται το κίνητρο του δράστη να επανέλθει και να διεκδικήσει τη θέση του. Το παιδί τίθεται κάτω από την προστασία του νόμου και σχεδιάζεται η περαιτέρω αντιμετώπιση.

Ο χειρισμός της κρίσης αποτελεί το επόμενο στάδιο παρέμβασης. Τα μέλη της οικογένειας μπορεί να αντιδράσουν στην αποκάλυψη εκδραματίζοντας ή ακόμα με απόπειρα αυτοκτονίας. Απομακρύνοντας όμως το δράστη η μητέρα σταδιακά επανακτά τη δύναμή της και αναγκάζεται να αναλάβει τις ευθύνες της οικογένειας. Σε αυτό το στάδιο ενδέχεται να χρειαστεί την επέμβαση της ομάδας χειρισμού της κρίσης, ενώ ο κλινικός χρειάζεται να διατηρεί τα όρια της κατάστασης.

Στο τρίτο στάδιο παρέχεται ατομική θεραπεία στο θύμα, ενώ συγχρόνως σχεδιάζεται και αρχίζει οικογενειακή θεραπεία. Η μητέρα ενδέχεται να παρακολουθεί ομαδικές συνεδρίες με άλλες μητέρες, εκπαίδευση δεξιοτήτων ανατροφής ή προγράμματα χειρισμού του άγχους. Η επιστροφή του δράστη στο σπίτι, πέρα από τις δικαστικές αποφάσεις, θα πρέπει να ενισχύεται και από τη συνειδητή απόφαση όλων των μελών της οικογένειας. Στη διάρκεια των θεραπειών των μελών της οικογένειας θα πρέπει να έχουν έλθει στην επιφάνεια και να επιλυθούν ζητήματα όπως, ταυτοποίηση με το θύμα ή αισθήματα λύπησης για το δράστη. Χωρίς την επίλυση τέτοιων γνωσιακών-συναισθηματικών ζητημάτων, η επιστροφή στην οικογένεια θα σημαίνει συνέχιση του κλίματος καχυποψίας και ψευδούς αίσθησης της πραγματικότητας.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Alexander PC (1990). *The role of the extended family in the evaluation and treatment of incest*. In Friedrich WN (Ed): *Casebook of Sexual Abuse Treatment*. New York, WW Norton, pp: 79-87.
- Courtois C. (1988). *Healing the incest wound: Adult survivors in therapy*. New York, WW Norton.
- Faller KC. (1988). *Child Sexual Abuse: An interdisciplinary manual for diagnosis, case management and treatment*. New York, Columbia University Press.
- Forward S & Buck S. (1979). *Betrayal of Innocence: Incest and its Devastation*. New York, Torcher, 1979.
- Green AH (1988). *Overview of the literature on child sexual abuse*. In Schetky DH & Green H (Ed) *Handbook of Health Care and Legal Professionals*, New York, Brunner/Mazel, pp: 30-54.
- Mandel MD (1986). *An object relation study of sexually abusive fathers*. *Unpublished doctoral dissertation*, California School of Professional Psychology.
- Shaw JA (1999) *Sexual Aggression*. Washington DC, American Psychiatric Press, pp: 73-105
- Sholevar GP (1978). *A family therapist looks at the problem of incest*. *Bulletin of the American Academy of Psychiatry and the Law*, 11: 75-79
- Smith GP & Israel E (1987). *Sibling incest: a study of the dynamics of 25 cases*. *Child Abuse Negl*. 11: 101-108.



Προσλήψεις παιδικής εγκληματικότητας & παραβατικότητας

του Γεωργίου Σκλαβούνου
Οικονομολόγου - Κοινωνιολόγου

Ο τρόπος που κατανοείται, που ορίζεται, τόσο η παιδική εγκληματικότητα όσο και η παραβατικότητα, όπως επίσης οι απόψεις για τα γενεσιουργά αίτια της εγκληματικότητας και της παραβατικότητας καθορίζει τους τρόπους αντιμετώπισης, καθορίζει την στάση κοινωνίας και πολιτείας απέναντι στο φαινόμενο. Η κυρίαρχη πρόσληψη, γεννάει, καθορίζει τις κυρίαρχες πολιτικές, στην νομοθεσία, την δικαιοσύνη, την αστυνομία, το σωφρονιστικό σύστημα. Οι προσλήψεις μας για τις κοινωνικές επιπτώσεις, ως προς το κόστος αντιμετώπισης του προβλήματος ως προς την αναπαραγωγή του προβλήματος δεν είναι απλά ακαδημαϊκού ενδιαφέροντος είναι βαθύτατα πολιτικές. Γι' αυτούς τους λόγους είναι ιδιαίτερα σημαντική μια έστω εισαγωγική συζήτηση σε μια διακρατική (ελληνογαλλική) συνάντηση εφ' όσον οι προσλήψεις των φαινομένων της παραβατικότητας και της εγκληματικότητας, είναι διαφορετικές τόσο ανάμεσα στις διάφορες χώρες της Ευρώπης όσο και εντός της κάθε μιας χώρας. Είναι διαφορετική η προσέγγιση ανάμεσα στους επιστημονικούς κλάδους σε κάθε χώρα. Διαφορετικά προσλαμβάνει τα αίτια η βιολογική προσέγγιση, η ψυχιατρική, η κοινωνική, η ψυχολογία, η κοινωνιολογία, η κοινωνική ψυχολογία.

Σωφρονισμός και Απόδοση Δικαιοσύνης

Η έννοια του σωφρονισμού, έννοια άρρηκτα δεμένη με την αντιμετώπιση της παιδικής παραβατικότητας και εγκληματικότητας διαφέρει ριζικά της έννοιας της απόδοσης δικαιοσύνης για εγκληματική ενέργεια.

Το παιδί στο σύνολο των νομοθετικών παραδόσεων θεωρείται απαλλαγμένο εγκληματικής πρόθεσης, και παράλληλα η έννοια του σωφρονισμού εξ' ορισμού είναι αντίθετη με την θεώρηση του (γεννημένου) παιδιού

εγκληματία και παραβάτη.

Η σωστή ή υγιής ανάπτυξη και κοινωνικοποίηση του παιδιού αποτελεί ευθύνη της οργανωμένης κοινωνίας των ενηλίκων και κατά συνέπεια η παιδική εγκληματικότητα και παραβατικότητα βαρύνει οποιονδήποτε άλλο εκτός των παιδιών. Η εγκατάλειψη, η εκμετάλλευση, η κακοποίηση, η οργανωμένη εμπορία παιδιών, ο παιδεραστικός οργανωμένος τουρισμός αποτελούν κοινωνική παραβατικότητα και εγκληματικότητα απέναντι στα παιδιά.

Τι ορίζουμε ως παραβατικότητα και εγκληματικότητα ;

Κάθε οργανωμένη κοινωνία όπως και κάθε οργανωμένη κοινωνική δραστηριότητα, από το σχολείο, τα σπορ, την οργάνωση της εργασίας, έχει κανόνες. Η παράβαση των κανόνων έχει επιπτώσεις. Για παράδειγμα στο ποδόσφαιρο, παρατήρηση, κίτρινη κάρτα, κόκκινη κάρτα, πέναλτι.

Στο σχολείο η παραβατικότητα νοείται, βιώνεται ερμηνεύεται αλλιώς από το σύλλογο των καθηγητών, αλλιώς από την μαθητική συντροφιά, την "μαφία" της τάξης.

Ιστορικά και κοινωνικά προσδιοριζόμενες έννοιες

Η σημασία, η έννοια της παράβασης, η έννοια ...του Δικαίου και του Αδίκου του Νομίμου και του Παράνομου, είναι έννοιες ιστορικά και κοινωνικά προσδιοριζόμενες, είναι έννοιες βαθύτατα διαποτισμένες από την πολιτισμική (πολιτική, νομική) παράδοση.

Εν όψει αναγκαίας και χρήσιμης εναρμόνισης πολιτικών σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, με δεδομένο το έντονο ενδιαφέρον των δυο χωρών για την διακήρυξη των εθνικών τους πολιτισμικών αλλά και με

επίγνωση της τραγικότητας και του ΚΟΣΤΟΥΣ των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν τα παιδιά και οι νέοι της Ευρώπης - μια διακρατική προσέγγιση όπως και η σημερινή είναι απόλυτα χρήσιμη. Χρησιμότερη θα είναι ασφαλώς η δυναμική που προοιωνίζεται αυτή η συνάντηση.

Η κυρίαρχη αντίληψη

Κατά την κατεστημένη αντίληψη σ' ολόκληρη την Ευρώπη, "παράβαση" και "παρανομία", είναι αυτό που ορίζει ο Νόμος του Κράτους ως παρανομία, παράβαση, έγκλημα.

Το κράτος ως σύστημα κοινωνικής και πολιτικής οργάνωσης και ο ΝΟΜΟΣ ως σύστημα κανόνων, στηριγμένων στην εξουσία και τη δύναμη του κράτους να φροντίζει τόσο για την τήρηση των Νόμων όσο και για τις συνέπειες της παράβασης αποτελούν το δίπολο που εγγυάται την νομιμότητα.

Όμως το κράτος, οι σκοποί και τα μέσα που χρησιμοποιεί, όπως και ο νόμος, προσλαμβάνονται κατά ουσιωδώς, διαφορετικό τρόπο από τις διάφορες πολιτικές παρατάξεις, πολιτικούς φιλοσόφους όσο και ανάμεσα στην φιλοσοφία δικαίου και τις νομικές παραδόσεις διαφόρων κρατών ή λαών.

Από την εποχή του Μύθου, η Ελληνική παράδοση θέτει τα θεμέλια της διαφοροποίησης ανάμεσα στο ΔΙΚΑΙΟ και το ΝΟΜΙΜΟ, ανάμεσα στον ΑΔΙΚΟ ΝΟΜΟ και την ΔΙΚΑΙΗ ΠΑΡΑΝΟΜΙΑ.

Ο μέγας παραβάτης της Ελληνικής παράδοσης ο Προμηθέας οδηγείται στον τόπο του μαρτυρίου του από το ΚΡΑΤΟΣ και την ΒΙΑ και το Θεό της τεχνολογίας της καταστολής, τον Ύφαιστο.

Ο Προμηθέας παραμένει μάρτυρας της πανανθρώπινης χρησιμότητας όχι μόνο μιας ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΙΚΗΣ εγκληματολογίας, μιας κοινωνικά απελευθερωτικής εγκληματολογίας, αλλά και της διαχρονικής χρησιμότητας των διαφορετικών προσλήψεων της παραβατικότητας, της παρανομίας. Στην περίπτωση του Προμηθέα μιλάμε για κρατική και Νόμιμη Βία.

Είναι προφανές ότι οι διαφορές ανάμεσα στην Γερμανική και την Ελληνική φιλοσοφία δικαίου (για να αναφέρουμε δύο) είναι τρομακτικές. Επίσης να ανακαλέσουμε στη Μνήμη ότι κατά την κυρίαρχη Ιουδαϊκή ιδεολογία ο Ιησούς υπήρξε προκλητικός παραβάτης και ακόμα κατά την κυρίαρχη πρόσληψη του Χριστιανισμού ο Ιησούς που στρέφει και το άλλο μάγουλο είναι το κυρίαρχο πρότυπο, ενώ ο Ιησούς του μαστιγίου παραμένει στο περιθώριο.

Κατηγοριοποίηση - προσλήψεων

Αναγκαστικά καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι μια αναγκαία και χρήσιμη είναι η ικανότητα και ει δυνατόν η θεσμοθετημένη λειτουργία μιας κοινωνίας να προσφέρει μια πλουραλιστική προσέγγιση για την παραβατικότητα, (για παράδειγμα στα γκέτο των μαύρων των ΗΠΑ αλλά και των ιδιωτικών σχολείων,

κολεγίων και πανεπιστημίων ηγεσίας) να έχουμε πολλαπλά κλειδιά κατανόησης και ερμηνείας της άγριας παιδικής εγκληματικότητας που περιλαμβάνει ένοπλες συμμορίες παιδιών ηλικίας 9 ετών και αναφέρεται σε περιοχές, όπου η αστυνομία αρνείται να αναλάβει υπηρεσία, στα προάστια του Παρισιού.

Προσλήψεις ως προς τα αίτια, παραβατικότητας εγκληματολογικότητας:

Ως προς τα αίτια της παιδικής παραβατικότητας και εγκληματικότητας μπορούμε να διακρίνουμε δυο βασικές κατηγορίες - κατευθύνσεις προσλήψεων - προσεγγίσεων.

A) Προσλήψεις ατομικής βιολογικής αιτιολογίας - αιτιότητας, ατομικής - βιολογικής βλάβης ή παθογένειας.

B) Προσλήψεις κοινωνικής αιτιολογίας - αιτιότητας, κοινωνικής - περιβαλλοντολογικής "παθογένειας" αιτιότητας.

Στην πρώτη κατηγορία υπάγονται επιστημονικές προσεγγίσεις, βιολογικές γενετικές και κάποιες ψυχιατρικές. Σ' αυτές τις προσεγγίσεις η βιολογική δομή του ατόμου, τα γενετικά του χαρακτηριστικά αποτελούν την αιτία του προβλήματος. Κατά συνέπεια όλο το φάσμα δράσεων και πολιτικών αντιμετώπισης θα στηρίζεται στο ιατρικό μοντέλο, στην ατομική αντιμετώπιση του ασθενούς.

Στην δεύτερη κατηγορία υπάγονται προσεγγίσεις ψυχιατρικής, κοινωνικής ψυχιατρικής, ψυχολογίας, κοινωνικής ψυχολογίας και κυρίως κοινωνιολογίας.

Στις ψυχιατρικές προσεγγίσεις η ανθρωπίνη συμπεριφορά κινητοποιείται από καθαρά βιολογικές δυνάμεις από εσωτερικές ενορμήσεις, *μορφοποιείται από τις εμπειρίες και την διαδικασία* της κοινωνικοποίησης οι οποίες προσφέρουν το πλαίσιο για την ανάπτυξη της ικανότητας σκέψης, κρίσης αλλά και για *διαμόρφωση λειτουργιών εσωτερικού ελέγχου.*

Βασική θέση των ψυχιατρικών προσλήψεων της παραβατικότητας είναι ότι "δεν μαθαίνουμε" να γινόμαστε εγκληματίες, μάλλον μερικοί από εμάς μαθαίνουν να ελέγχουν, "να κοντρολάρουν" την εγκληματικότητά τους.

Κοινωνιολογικές προσλήψεις - προσεγγίσεις

Το φάσμα των κοινωνιολογικών προσλήψεων είναι μάλλον ευρύ. Σ' αυτό περιλαμβάνονται υποκατηγορίες όπως,

Λειτουργική: κατά την οποία η παραβατικότητα και η εγκληματικότητα είναι κυρίως το αποτέλεσμα κοινωνικής αποδιοργάνωσης, γρήγορων αλλαγών, μεταβατικών περιόδων. Σ' αυτή την κατηγορία μπορούμε να εντάξουμε και τις προσλήψεις που αναφέρονται στην κρίση των αστικών κέντρων και των

πόλεων (urban crisis) ως γενεσιουργό αιτία της παραβατικότητας και της εγκληματικότητας, την κρίση στην οικογένεια. Επίσης στην ίδια κατηγορία περιλαμβάνονται οι μη ρατσιστικές προσεγγίσεις του κοινωνικού αποκλεισμού μειονοτήτων και της παιδικής εγκληματικότητας σε μειονότητες.

Οι πολιτικές αντιμετώπισης που πηγάζουν από αυτή την κατηγορία προσλήψεων στρέφονται γύρω από τον άξονα της κοινωνικής ανασυγκρότησης, της κοινωνικής συνοχής, κοινωνικής ένταξης, αντιμετώπισης της αλλοτρίωσης.

Προσλήψεις κοινωνικής σύγκρουσης ως αιτίας

Οι προσλήψεις που θεωρούν την κοινωνική σύγκρουση, την ταξική διαστρωμάτωση και πάλι ως αιτία παραβατικότητας είναι θεωρίες που συνδυάζουν προσεγγίσεις κοινωνικής και πολιτικής ψυχολογίας και συμπεριφοράς, κατά συνέπεια, οι πολιτικές αντιμετώπισης είναι γύρω από τον άξονα κοινωνικών αλλαγών και την κατάργηση της εκμετάλευσης ανθρώπου από άνθρωπο, βασικής αιτίας της κοινωνικής σύγκρουσης.

Προσλήψεις:

- Της δομής των ευκαιριών για προσωπική και κοινωνική καταξίωση όπου η παραβατικότητα οφείλεται στην στέρηση του ατόμου, των ευκαιριών για την ικανοποίηση των επιθυμιών του.
- Της πολιτιστικής, κληρονομικότητας όπου η συμπεριφορά είναι αποτέλεσμα, εξοικείωση αποδοχής αξιών και ρόλων, πρότυπων συμπεριφοράς παραβατικών.

Προσλήψεις σχετικά με το σωφρονιστικό σύστημα και την παραβατικότητα.

Ο ρόλος του σωφρονιστικού συστήματος σε σχέση με την αντιμετώπιση της παιδικής παραβατικότητας - εγκληματικότητας προσεγγίζεται από διάφορες και συγκρουόμενες πλευρές. Υπάρχουν σχολές σκέψης που υποστηρίζουν ότι: *το σωφρονιστικό σύστημα έχει καταστεί συντελεστής αναπαραγωγής και αειφορίας της εγκληματικότητας.*

Το σωφρονιστικό σύστημα θέτει σε προτεραιότητα τις ανάγκες του, ως θεσμού, ως μηχανισμού, ως οργάνωσης σε δεύτερη μοίρα τις ανάγκες των πολιτικών του προϊσταμένων και σε τρίτη ή τέταρτη μοίρα τις ανάγκες των σωφρονιζομένων και της κοινωνίας. Και σ' αυτή την θεώρηση το σωφρονιστικό σύστημα έχει καταστεί μέρος του προβλήματος.

Με αυτή την έννοια το σωφρονιστικό σύστημα επιδιώκει να επιβιώνει ως σύστημα, να ανταποκρίνεται στις ανάγκες των ανθρώπων που το στελεχώνουν, προσπαθεί να μειώσει την κριτική που του γίνεται, να ελαχιστοποιεί το "στρες" του προσωπικού του.

Προσλήψεις του δικαστικού και νομικού πλαισίου σε σχέση με την παραβατικότητα.

Η διαφορετική μεταχείριση που υφίσταται ένας νεαρός τσιγγάνος παραβάτης από έναν γόνο μεγαλοαστικής οικογενείας, το μη αδέκαστο, το μη απροσωπόληπτο, η ανυπαρξία ισοηθρίας και ισονομίας, δημιουργεί την πεποίθηση ότι η σχέση με το νόμο, η γνώση του νόμου, η αξιοποίηση του νόμου και η δυνατότητα νομικής συμπαράστασης διαφέρει από κοινωνικό-οικονομική τάξη σε τάξη ανάμεσα σε αποκλεισμένες κοινωνικά ομάδες και σε ομάδες που τις περιβάλλουν. Οι "arogiginiés" ιθαγενείς της Αυστραλίας, οι Ινδιάνοι της Αμερικής, οι Κούρδοι (και όχι μόνο) της Τουρκίας και τα παιδιά τους έχουν άλλη μεταχείριση τόσο από τους δικαστές όσο και από τους ιεροκήρυκες. Κατά συνέπεια πολλές φορές το Νομικό πλαίσιο και ο τρόπος που εφαρμόζεται, αποτελεί συντελεστή αναπαραγωγής του προβλήματος. *Δίνει κίνητρα παρανομίας, δημιουργεί παρανομία.*

Διαφορετικές προσλήψεις στην πρόληψη της παραβατικότητας

Σήμερα μπορούμε να μιλάμε για καταγεγραμμένες προληπτικές πολιτικές ριζικά αντίθετες μεταξύ τους. Προληπτικές πολιτικές που επιδιώκουν την εξάλειψη των γενεσιουργών αιτιών του προβλήματος και με άλλα λόγια πολιτικές κοινωνικά αναπτυξιακές και απελευθερωτικές, όπως επίσης για πρόληψη μέσω καταστολής, πρόληψη μέσω εκτόνωσης, ψυχολογικής και βιολογικής, των εν δυνάμει παραβατών, πρόληψη ελαχιστοποίησης του κόστους καταστολής με αύξηση της ικανοποίησης για τα θύματα της καταστολής μέσω του οργανωμένου παραεμπορίου ναρκωτικών και την ενθάρρυνση μιας κουλτούρας ευδαιμονιστικής παραίτησης.

Προσλήψεις καταστολής

Είναι προφανές ότι μια βιολογική ρατσιστική προσέγγιση της παραβατικότητας αποτελεί την πηγή της χρήσης της λοβοτομής και των ομαδικών στερήσεων των τσιγγάνων, και της κατασταλτικής αντιμετώπισης της παραβατικότητας. Είναι αναγκαστικά άλλες οι συνέπειες των κοινωνικοψυχολογικών προσλήψεων στην επιλογή των πολιτικών αντιμετώπισης.

Συμπερασματικά μπορούμε, νομίζω, να συμφωνήσουμε ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση των 25, χρειάζεται προουραλιστική πολυπολιτισμική, ολόπλευρη προσέγγιση των φαινομένων της παιδικής παραβατικότητας - εγκληματικότητας, των γενεσιουργών αιτιών των ως άνω προβλημάτων και της διαμόρφωσης κοινωνικά αναπτυξιακών πολιτικών για την αντιμετώπιση τους.

Η πρώτη Διακρατική Ελληνογαλλική συνάντηση σ' αυτή την κατεύθυνση ελπίζουμε ότι αποτελεί ένα καλό ξεκίνημα.

ΔΟΜΕΣ & ΑΡΧΕΣ της ΑΕΜΟ

της Δημήτρας Λουζιώτου

Αναπληρώτρια καθηγήτρια του Πανεπιστημίου PARIS XIII,
Υπεύθυνη ψυχολόγος της ΑΕΜΟ της περιοχής Carrieres, Γαλλίας

Όταν μιλάμε για γονική εξουσία εννοούμε ότι “ο πατέρας και η μητέρα οφείλουν να προστατεύουν το παιδί τους, να του προσφέρουν ασφάλεια και σιγουριά, υγεία και ζωή”. Αλλά αυτό μπορεί να συμβεί εάν οι γονείς είναι υπεύθυνοι για τον ρόλο και τη θέση τους. Τα παιδιά δεν είναι υπεύθυνα να προβλέψουν και να αντιμετωπίσουν τον κίνδυνο και πολύ περισσότερο να προστατευτούν από αυτόν σε μια μεγάλη διαδρομή της ζωής τους.

Αυτό έγινε και η αφορμή να δημιουργηθεί ένας φορέας προστασίας του παιδιού και του εφήβου. Ένας φορέας προστασίας για νεαρά άτομα που μπορεί να βρίσκονται σε κίνδυνο ή σε κρίση ή να είναι εκτεθειμένα, εν δυνάμει, σε κάθε μορφής κίνδυνο.

Η ΑΕΜΟ (Association Educative au Milieu Ouvert) αποτελεί ένα μεγάλο φορέα για της Προστασία των ανηλίκων που βρίσκονται σε κίνδυνο ή σε κρίση ή αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα υγείας, αναπηρίες ή διαταραχές. Σκοπός όλου του προγράμματος της ΑΕΜΟ είναι η πρόληψη και η αντιμετώπιση: παιδαγωγική, εκπαιδευτική, κοινωνική-ψυχολογική στο πνεύμα της προστασίας των αδυνάτων σωματικά, ψυχολογικά, κοινωνικά. Η φιλοσοφία του προγράμματος στηρίζεται στην προσφορά κάθε βοήθειας που έχει ανάγκη το παιδί, η οικογένεια ή και ο ενήλικας χωρίς να παρεμβαίνει καμιά διαδικασία επιλογής. Πάνω από κάθε διαδικασία αξιολόγησης και παρέμβασης.

Οι παιδαγωγικές δράσεις που προτείνονται από τις υπηρεσίες της ΑΕΜΟ προσφέρονται μέσα σε ένα πνεύμα ελευθερίας. Αυτές οργανώνονται στα επί μέρους τμήματα ή υπηρεσίες της.

Οι υπηρεσίες που προσφέρει η ΑΕΜΟ καλύπτονται από την ασφάλεια του χρήστη για όλες τις ενέργειες και τις δραστηριότητες στις οποίες συμμετέχει. Ο νόμος (311-3) περιέχει σαφώς θετική τοποθέτηση όσον αφορά το άτομο που χρειάζεται και πρέπει να τύχει προστασίας και θεραπευτικής υποστήριξης. Η εφαρμογή του ευνοεί το άτομο τόσο από πλευράς ασφαλιστικής κάλυψης όσο και στις σταθερές προϋποθέσεις να λειτουργούν αυτόματα όλες οι σχετικές διαδικασίες από την στιγμή που υπάρχουν τα δεδομένα ότι το άτομο βρίσκεται σε κίνδυνο ή κρίση.

Τυχαίνουν φροντίδας τα άτομα εκείνα, κυρίως έφηβοι και νέοι, που έχουν δοσοληψία με τον νόμο και ενεπλάκησαν για διάφορες αιτίες με την δικαιοσύνη. Η φροντίδα παρέχεται με τη δική τους επιλογή για

θεραπεία στο όνομα ιδιαίτερων δεδομένων παραβατικότητας που τους αφορούν και υπό την προϋπόθεση ότι εμπίπτουν στο άρθρο 26 του νόμου του Ιανουαρίου του 1978.

Η επικοινωνία με το άτομο για τις αποδείξεις και τα δεδομένα γίνεται πάντοτε με τον σεβασμό του νόμου και σύμφωνα με τους κανόνες του κράτους. Η αναγνώριση των δικαιωμάτων και ελευθεριών του ατόμου, σε κάθε περιστατικό, πρέπει να είναι για εμάς, την ΑΕΜΟ, μια περίπτωση που θα σεβαστούμε, πρωτίστως, την αξιολόγηση των αρχών του δικαίου. Έτσι, όλες οι λεπτομέρειες των δεδομένων καταχωρούνται στα αρχεία της δικαιοσύνης και της ΑΕΜΟ και είναι επεξεργάσιμα στοιχεία για άμεση ή συμβουλευτική παρέμβαση άμεσα στο δικαστήριο ανηλίκων με δίκαιες αναφορές και κάτω από την εποπτεία μας.

Οι αποφάσεις της ΑΕΜΟ μπορούν να είναι υπό συζήτηση με τα παιδιά και τους γονείς. Έχουν επίσης την δυνατότητα τόσο τα παιδιά όσο και οι γονείς να διαπραγματευτούν τις υποθέσεις τους με τους δικηγόρους. Εάν το επιθυμούν, τους προτείνεται να συμμετέχουν -εφόσον τους δίνεται η δυνατότητα να το σκεφτούν και να το αποφασίσουν έχοντας τρεις ευκαιρίες εντός ενός έτους - στις δράσεις και στις υπηρεσίες που προσφέρει η ΑΕΜΟ.

Οι Υπηρεσίες της ΑΕΜΟ αποτελούν τμήμα ενός ευρύτερου Φορέα, του δικτύου της Velines για την προστασία παιδιών και εφήβων.

Ο φορέας αποτελείται από :

- Έναν κεντρικό σταθμό ο οποίος οριοθετείται από τους φορείς, τις υπηρεσίες και τους συλλόγους της δικαιοσύνης και της αστυνομίας. Είναι ένας σταθμός κατευθύνσεων που λειτουργεί επί 24ώρου βάσεως με μέλη κυρίως εθελοντές και ένα γραφείο το οποίο επιλέγεται ανάλογα για τις εφαρμογές του ληφθέντα προσανατολισμού.

- Ένα γραφείο το οποίο είναι το "επί κεφαλής" όπου πραγματοποιούνται και εποπτεύονται οι ενέργειες ή οι δράσεις που βρίσκονται σε εξέλιξη. Η ομάδα των επαγγελματιών της εταιρείας λειτουργούν ανεξάρτητα τεχνικής βοήθειας.

- Έναν Διευθυντή και ομάδα υπευθύνων για τη διοίκηση, την υπαλληλική και γραμματειακή υποστήριξη, παιδαγωγοί, εκπαιδευτές, θεραπευτές, κοινωνικοί λειτουργοί και υπηρεσίες για την οικονομία της οικογένειας.

Η προστασία του δικτύου της Yvelines υποστηρίζει ορισμένα αντικείμενα:

- Συμμετοχή, με όλα τα μέσα, στην εκπαίδευση των παιδιών και των εφήβων
- Βοήθεια στην ανασυγκρότηση και επανένταξη των νέων ενηλίκων ή άλλων προσώπων ανάλογα με την φύση των δυσκολιών.
- Βοήθεια στα παιδιά, στους εφήβους και τους νέους αλλά και στα άτομα με ειδικές ανάγκες να αναπτύξουν τις προσωπικές ικανότητές τους στους κόλπους της οικογένειας και της κοινωνίας. Να αναδομήσουν τις ατομικές συμπεριφορές αναγνωρίζοντας τον εαυτό τους μέσα από ειδικές θεραπευτικές ενέργειες.
- Σχεδιασμό ενός προγράμματος με το αναγκαίο προσωπικό για αυτή την αποστολή.

Αντικείμενο της ΑΕΜΟ είναι:

Η Συμμετοχή σε όλες τις δράσεις με χαρακτήρα κοινωνικό, εκπαιδευτικό, παιδαγωγικό, οικονομικό, επαγγελματικό και πολιτιστικό. Επιτυγχάνεται η ευνοϊκή ευκαιρία για τα άτομα: παιδιά, έφηβοι και νέοι με προβλήματα παραβατικότητας, άτομα που ανήκουν στις ευαίσθητες ομάδες του πληθυσμού και για άτομα με διαταραχές ή προβλήματα με σωματικές ή ψυχικές αναπηρίες.

Η Διαχείριση και διευθέτηση για κάθε ατομική ή ομαδική αναζήτηση βοήθειας και πρόληψης. Παρατήρηση καταστάσεων κρίσης: Υποδοχή, φροντίδα, εκπαίδευση, παιδαγωγική παρέμβαση και εκπαιδευτικές δράσεις οι οποίες υλοποιούνται στο ανοικτό περιβάλλον για το παιδί και τον έφηβο με αναπηρία ή για το παιδί και τον έφηβο που βρίσκονται

σε κίνδυνο ή σε κρίση.

Η Βοήθεια και η προστασία, σε ενήλικες με αναπηρία ή ανικανότητες ή άρρωστους με διαταραχές σε εξέλιξη στους οποίους δίνεται η ευκαιρία χρήσης των υπηρεσιών βοήθειας.

Η Συνεργασία με φορείς, οργανώσεις, συλλόγους και σώματα ασφαλείας του τόπου για την διευθέτηση των υποθέσεων που έχει αναλάβει η ΑΕΜΟ.

Η Ανάπτυξη ενεργειών και δράσεων για μελέτη και έρευνα.

Η Συμμετοχή σε εκπαιδευτικά προγράμματα, κατά την προτίμηση των ομιλητών, κοινωνικής δράσης και του προσωπικού και των μελών της εταιρείας.

Η Αξία της Αποστολής είναι: Να συνοδεύουμε πάντα την προστασία της ζωής των ατόμων: παιδιών, εφήβων, νέων και ενηλίκων, που βρίσκονται σε δυσκολία ή σε κρίση. Να ανιχνεύουμε και να αφουγκραζόμαστε τις ανάγκες και τα προβλήματα των ατόμων με διαταραχές που τους καθιστούν ευαίσθητους και ευάλωτους στο κοινωνικό τους περιβάλλον. Να συμμετέχουμε ενεργά στην ανάπτυξη της τοπικής κοινωνίας.

Οι Αξίες της Αποστολής είναι: Η διαχείριση και η παροχή βοήθειας όλων απολύτως των ατόμων που έχουν ανάγκη ανεξαρτησίας της κοινωνικής τους θέσης ή το μέγεθος των δυσκολιών τους. Να αναγνωρίσουμε τις υποτιμημένες ικανότητες αυτών των ατόμων και να αναπτύξουμε το προσωπικό τους δυναμικό.

Να υπολογίσουμε στα πρόσωπά τους την συνολική τους φύση συνοδευόμενα από την ιστορία τους μέσα από δράσεις και ενέργειες σύμφωνα με τις ανάγκες του κοινωνικού περιβάλλοντος.

ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΤΗΣ ΑΕΜΟ

<p>Υπηρεσία Περιοχής Carrieres</p> <ul style="list-style-type: none"> 1 Υπεύθυνος Υπηρεσίας 1 Γραμματέας 5 Ειδικοί παιδαγωγοί 1 Κοινωνικός Λειτουργός 1 Σύμβουλος Κοινωνικής Οικογενειακής Οικονομίας 1 Ψυχίατρος 1 Ψυχολόγος 	<p>Υπηρεσία Περιοχής Βερσαλλιών</p> <ul style="list-style-type: none"> 1 Υπεύθυνος Υπηρεσίας 2 Γραμματέας 4 Ειδικοί παιδαγωγοί 4 Κοινωνικοί Λειτουργοί 1 Σύμβουλος Κοινωνικής και Οικογενειακής Οικονομίας 1 Ψυχίατρος 1 Ψυχολόγος 	<p>Υπηρεσία Περιοχής Houilles</p> <ul style="list-style-type: none"> 1 Υπεύθυνος Υπηρεσίας 1 Γραμματέας 8 Ειδικοί παιδαγωγοί 1 Σύμβουλος Κοινωνικής Οικογενειακής Οικονομίας 1 Ψυχίατρος 1 Ψυχολόγος
<p>Υπηρεσία Περιοχής Mantes</p> <ul style="list-style-type: none"> 1 Υπεύθυνος Υπηρεσίας 1 Γραμματέας 7 Ειδικοί παιδαγωγοί 1 Ψυχίατρος 1 Ψυχολόγος 	<p>Διεύθυνση Βερσαλλιών</p> <ul style="list-style-type: none"> 1 Διευθυντής 2 Γραμματείς 1 Οικονομικός Υπεύθυνος 	<p>Υπηρεσία Περιοχής Coignieres</p> <ul style="list-style-type: none"> 1 Υπεύθυνος Υπηρεσίας 1 Γραμματέας 6 Ειδικοί παιδαγωγοί 1 Κοινωνικός Λειτουργός 1 Σύμβουλος Κοινωνικής Οικογενειακής Οικονομίας 1 Ψυχίατρος 1 Ψυχολόγος
	<p>Υπηρεσία Περιοχής Verneuil</p> <ul style="list-style-type: none"> 1 Υπεύθυνος Υπηρεσίας 1 Γραμματέας 7 Ειδικοί παιδαγωγοί 1 Κοινωνικός Λειτουργός 1 Σύμβουλος Κοινωνικής Οικογενειακής Οικονομίας 1 Ψυχίατρος 1 Ψυχολόγος 	

ΨΥΧΟΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΤΗΡΙΞΗ ΑΝΗΛΙΚΩΝ ΠΑΡΑΒΑΤΩΝ

της Ευαγγελίας Τσουκαλά

Η μεγάλη έκταση του φαινομένου της ανήλικης παραβατικότητας υπαγορεύει την υλοποίηση προγραμμάτων παρέμβασης ολιστικού χαρακτήρα. Η Κλίμακα υλοποιεί πρόγραμμα παρέμβασης για την ψυχοκοινωνική στήριξη εφήβων σε σωφρονιστικά καταστήματα με στόχο την συμβολή στην αντιμετώπιση του φαινομένου και την μείωση των αρνητικών συνεπειών που απορρέουν και επηρεάζουν καταστροφικά τόσο την ιδιωτική ζωή του παραβάτη όσο και την ομαλή λειτουργία της κοινωνικής δομής στη οποία ανήκει.



Το πρόγραμμα αυτό, που εφαρμόζεται στο Σωφρονιστικό Κατάστημα Ανηλίκων Αυλώνας, μέσω της ψυχοκοινωνικής στήριξης έχει ως απώτερο στόχο την πρόληψη της επαναληπτικής παραβατικότητας και κατά συνέπεια την εξάλειψη του κινδύνου της εγκληματικής σταδιοδρομίας των ανήλικων παραβατών. Ο πολυσύνθετος χαρακτήρας της ανήλικης παραβατικότητας απαιτεί μια ολιστική προσέγγιση του εφήβου παραβάτη, η οποία συνδυάζει την αντιμετώπιση των ψυχολογικών - χαρακτηριστικών προβλημάτων του καθώς και την επίλυση των κοινωνικών προβλημάτων που προηγούνται ή έπονται του εγκλεισμού του και επηρεάζουν την ανάπτυξη της προσωπικότητάς του, συμβάλλοντας στη υιοθέτηση παραπταματικής συμπεριφοράς.

Η ομάδα στόχος αποτελείται από ανήλικους, ελληνικής υπηκοότητας, κατόχους απολυτηρίου δημοτικού ή/και με μόνιμη εργασία προ της σύλληψής τους.

Οι δράσεις του προγράμματος στοχεύουν στη:

- διαμόρφωση όρων που προάγουν την επανάκτηση συνοχής του ανήλικου παραβάτη με τον κοινωνικό ιστό
- δημιουργία συνθηκών και δυνατοτήτων για την εργασιακή επανένταξη - αποκατάσταση.

Για την υλοποίηση του προγράμματος αναπτύσσονται δράσεις από μια ομάδα ψυχοκοινωνικής στήριξης που συγκροτείται από ειδικούς στην ψυχική υγεία και την κοινωνική και εργασιακή επανένταξη. Το έργο της συνίσταται σε:

- ψυχολογική προσέγγιση και στήριξη του ανήλικου παραβάτη για ανάκτηση εσωτερικής συνοχής, στόχων

και ικανότητας ανάπτυξης διαπροσωπικών και κοινωνικών σχέσεων.

- Συμβουλευτική για συμμετοχή σε εκπαίδευση - κατάρτιση, καλλιέργεια ενδιαφερόντων και δημιουργική επένδυση του ελεύθερου χρόνου.

- Συμβουλευτική παρέμβαση στην οικογένεια των ανήλικων παραβατών για την ανάκτηση υγιών σχέσεων και τη διαμόρφωση υποστηρικτικού πλαισίου.

- Επεξεργασία τρόπων και μεθόδων βελτίωσης των δεξιοτήτων και δημιουργίας προοπτικών για την εργασιακή επανένταξη.

Μέσω του επαγγελματικού προσανατολισμού των ανήλικων βάση των προσωπικών δυνατοτήτων και αναγκών τους, συντελείται η σύνδεση τους με υπηρεσίες, δομές και προγράμματα εκπαίδευσης - κατάρτισης για την πιο ολοκληρωμένη και αποτελεσματική εργασιακή τους επανένταξη.

Πιο συγκεκριμένα, στο Σωφρονιστικό Κατάστημα Ανηλίκων Αυλώνας το πρόγραμμα περιλαμβάνει:

- Συνεργασία με το επιστημονικό προσωπικό του Σωφρονιστικού Καταστήματος για την παραπομπή περιστατικών στη ομάδα του προγράμματος

- Προσωπική γνωριμία και επαφή με τον ανήλικο παραβάτη για τη δημιουργία σχέσης εμπιστοσύνης

- Συνεδρίες με τον εγκλειστούς με στόχο την ψυχοκοινωνική του στήριξη και τον επαγγελματικό του προσανατολισμό

- Συνεργασία με το Σωφρονιστικό Κατάστημα με στόχο την ομαλή αποφυλάκιση τους

- Ευαισθητοποίηση-συνεργασία με μελλοντικούς εργοδότες.

Το πρόγραμμα ανήλικων παραβατών - που συνδέεται άμεσα με τις φυλακές Αυλώνας - έχει αναλάβει την ψυχοκοινωνική αποκατάσταση καθώς και την επαγγελματική επανένταξη σε 22 άτομα, εκ των οποίων οι 8 έχουν ενταχθεί ομαλά στο κοινωνικό σύνολο ενώ οι υπόλοιποι 14 βρίσκονται ακόμη στο στάδιο επανένταξης.

Με στόχο την ανάπτυξη και εξέλιξη του προγράμματος, η Κλίμακα προτίθεται να σχεδιάσει περαιτέρω δράσεις όπως:

- Δραστηριότητες που προάγουν την καλλιέργεια της ομαδικότητας, όπως π.χ. η άθληση εντός ή/και εκτός του καταστήματος, ψυχαγωγία.

- Την εργασιακή ένταξη με κατάλληλη ψυχολογική στήριξη εντός ή/και εκτός του καταστήματος.

- Τη συνεργασία με τον ιδιωτικό, το δημόσιο και κοινωνικό τομέα για την προγραμματισμένη απορρόφηση αποφυλακισθέντων σε θέσεις εργασίας.

Προσδοκία της προσπάθειάς μας είναι η ολοκληρωμένη και ποιοτική αποκατάσταση των ανήλικων παραβατών.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ & ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗΣ

ΣΤΟ ΚΕΝΤΡΟ ΗΜΕΡΑΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΕΣ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΟΥΣ

της Ευγενίας Λινού
Κοινωνική Λειτουργός

Κάθε κοινωνία ελπίζει και περιμένει ότι τα παιδιά της μεγαλώνοντας θα γίνουν ικανοί και υπεύθυνοι πολίτες οι οποίοι θα συνεισφέρουν στην ευημερία του κοινωνικού συνόλου. Όμως σ' όλο τον κόσμο, παιδιά στερούνται τα δικαιώματα τα οποία θα τους δώσουν τη δυνατότητα να επιζήσουν, να εξελιχθούν και να συμμετάσχουν ενεργά στα κοινά.

Ένα σημαντικό πρόβλημα που αντιμετωπίζουν τα παιδιά των Ελλήνων Μουσουλμάνων είναι πως δεν έχουν την ευκαιρία να βιώσουν την παιδική και εφηβική τους ηλικία καθώς η οικογένεια τους δίνει επιπλέον υποχρεώσεις (γονεοποίηση) ή τα οδηγεί σε γάμους στην εφηβική ηλικία. Παράλληλα βιώνοντας τον κοινωνικό αποκλεισμό έχουν λίγες ευκαιρίες ερεθισμάτων μακριά από την κοινότητα τους οι οποίες να τα φέρνουν σε επαφή με το πολιτιστικό γίγνεσθαι της πόλης στην οποία ζουν.

Το παιχνίδι και η δημιουργικότητα μέσω της τέχνης, ως θεραπευτική μέθοδος, παίζουν σημαντικό ρόλο στην εξάσκηση δεξιοτήτων των παιδιών και συντελούν στην κοινωνικοποίηση τους. Τα παιδιά έχουν τη δυνατότητα να αναπαράγουν την πραγματικότητα συμβολικά αλλά ταυτόχρονα έχουν τη δυνατότητα να γίνονται τα ίδια δημιουργικά και υπεύθυνα, να μαθαίνουν κανόνες και το παιχνίδι γίνεται μέσον επικοινωνίας του παιδιού με το περιβάλλον, κατέχει κεντρικό ρόλο ως ψυχοθεραπευτικό εργαλείο για τη σωστή ανάπτυξη του παιδιού.

Μέσα στο συγκεκριμένο αυτό πλαίσιο το Κέντρο Ημέρας έδωσε ιδιαίτερη έμφαση στην δημιουργική απασχόληση των παιδιών της κοινότητας, έχοντας απώτερο σκοπό την δημιουργία ενός άλλου περιβάλλοντος για το παιδί από το οποίο να αντλεί ακούσματα, ερεθίσματα αλλά και να επικοινωνεί στην Ελληνική. Μέσα από αυτή την οπτική υπάρχει συμβολή στη ψυχοκινητική ανάπτυξη και τη γλωσσική

επικοινωνία των παιδιών αλλά και προετοιμασία τους για τις σχολικές εμπειρίες και την ουσιαστική συμμετοχή στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Το Κέντρο Ημέρας Ελλήνων Μουσουλμάνων πραγματοποίησε το Καλοκαίρι εκπαιδευτικές εκδρομές για τα παιδιά της κοινότητας με ευκαιρίες για δημιουργική απασχόληση, κοινωνικοποίηση, ψυχαγωγικές και πολιτιστικές δραστηριότητες. Το πρόγραμμα πραγματοποιήθηκε ως εξής:

1. ΚΕΝΤΡΟ ΤΕΧΝΗΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ: Στόχος του ήταν η ανάπτυξη του πολιτιστικού και μορφωτικού επιπέδου των παιδιών και των νέων μέσα από την δημιουργική έκφραση, την αισθητική καλλιέργεια, την αυτενέργεια, την κοινωνικοποίηση στην ομάδα, την ανάπτυξη δεξιοτήτων, την άνετη επαφή με τα υλικά, την εξοικείωση με τις διάφορες τεχνικές, ακολουθώντας πάντα μια ενεργητική διαδικασία μάθησης και παιχνιδιού που αξιοποιεί όλες τις μορφές Τέχνης.

2. ΙΔΡΥΜΑ ΜΕΙΖΟΝΟΣ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ: Μέσα από το εκπαιδευτικό πρόγραμμα του ΙΜΕ τα παιδιά απέκτησαν γνώσεις για τους Ολυμπιακούς Αγώνες του χθες και του σήμερα, προσέγγισαν την έννοια του σύγχρονου του ήρωα - Ολυμπιονίκη, κατανόησαν της ευγενούς άμιλλας, ενημερώθηκαν για την έννοια της χορηγίας στους Ολυμπιακούς Αγώνες. Τα παιδιά επιχειρούν να επισκεφθούν με την φαντασία τους την αρχαία Μίλητο σε ένα ταξίδι εικονικής πραγματικότητας και με τα ειδικά στερεοσκοπικά γυαλιά ταξίδεψαν στο χρόνο.

3. ΑΤΤΙΚΟ ΖΩΟΛΟΓΙΚΟ ΠΑΡΚΟ: Τα παιδιά γνώρισαν μια μοναδική συλλογή πουλιών (300 είδη), 31 είδη θηλαστικών, 28 είδη ερπετών και πολλά άλλα.





4. ΜΟΥΣΕΙΟ ΜΠΕΝΑΚΗ: "Γνωριμία" με τους Βυζαντινούς και τα αντικείμενα που δημιούργησαν, γνωριμία με τα αντικείμενα της Νεοελληνικής τέχνης Διαδρομή στη νεότερη ιστορία της Ελλάδας, γνωριμία με τα ιστορικά κειμήλια του Μουσείου.

5. ΠΑΡΚΟ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ : Τα παιδιά μέσα από την ενημέρωση και το παιχνίδι εξοικειώθηκαν με το αυτοκίνητο και τα σήματα.

6. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΙΑΚΟΠΩΝ ΓΙΑ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΨΥΧΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΡΑΧΕΣ

Το κέντρο ημέρας για τους Έλληνες Μουσουλμάνους πραγματοποίησε θερινό πρόγραμμα δραστηριοτήτων στην Κέρκυρα. Το πρόγραμμα αυτό εφαρμόστηκε στο πλαίσιο δράσης ψυχοκοινωνικής στήριξης παιδιών και των οικογενειών τους.

Οι διακοπές αποτελούν από μόνες τους θεραπευτική διαδικασία που αναβαθμίζει σημαντικά την ποιότητα ζωής. Το θερινό πρόγραμμα δραστηριοτήτων πραγματοποιήθηκε με σκοπό την κοινωνικοποίηση των παιδιών, την ανάπτυξη διαπροσωπικών σχέσεων, την επαφή με άτομα εκτός κοινότητας, την καλλιέργεια ομαδικής συνείδησης, την βελτίωση της ποιότητας ζωής και τέλος, την καταπολέμηση του στίγματος και του κοινωνικού αποκλεισμού.

Το πρόγραμμα, εκτός από αναψυχή και ξεκούραση, περιελάμβανε δραστηριότητες, οι οποίες διενεργούνταν με την ενεργό συμμετοχή των παιδιών και των οικογενειών τους.

Οι δραστηριότητες που πραγματοποιήθηκαν στη διάρκεια του θερινού αυτού προγράμματος στην Κέρκυρα, περιλάμβαναν μεταξύ άλλων :

- ψυχαγωγικές και πολιτιστικές εκδηλώσεις (μουσικές βραδιές, εκδρομές και επισκέψεις στα αξιοθέατα του νησιού, κ.α.) που είχαν σκοπό την διασκέδαση, την κοινωνικοποίηση, την ανάπτυξη της δημιουργικότητας των ατόμων, αλλά και την αίσθηση της ικανοποίησης.

- Ενημέρωση της οικογένειας για την σωστή αντιμετώπιση των προβλημάτων στην σχέση γονιών-παιδιού.

- Ενημέρωση των οικογενειών για την ανάπτυξη των δεξιοτήτων των παιδιών και την σωστότερη εκπαίδευσή τους.

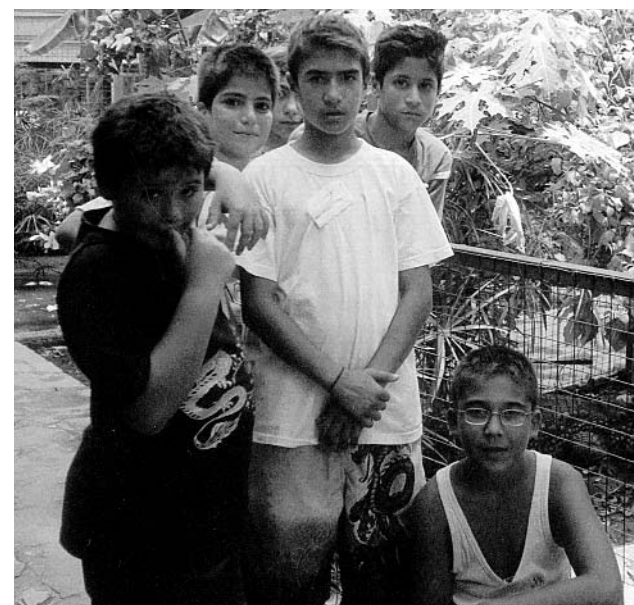


7. ΖΩΝΤΑΝΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

Το Κέντρο Ημέρας συμμετείχε σε Φεστιβάλ για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Ομάδα παιδιών της Μουσουλμανικής κοινότητας παρουσίασαν επί σκηνής τα πιο θεμελιώδη δικαιώματα των παιδιών του κόσμου. Παρότρυνση για το θέμα της παράστασης ήταν η Παγκόσμια Ημέρα Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και η Παγκόσμια Ημέρα του Παιδιού (10-11 Δεκεμβρίου αντίστοιχα). Τα παιδιά με τη φωνή τους μας παρουσίασαν με το δικό τους μοναδικό τρόπο τα πιο βασικά δικαιώματα μέσα από διαφορετικές εκφάνσεις τέχνης όπως η ζωγραφική, το τραγούδι και ο χορός.

Χάριν της προσωπικής και παγκόσμιας προόδου, τα παιδιά όλης της γης πρέπει να κατανοήσουν τι σημαίνει δικαίωμα. Να γνωρίζουν ποια είναι τα δικαιώματα τους. Να συμπάσχουν με αυτούς που τα δικαιώματά τους καταπατούνται και να ενεργούν για τη λήψη μέτρων όχι μόνο για τα προσωπικά τους δικαιώματα αλλά και για τα δικαιώματα των άλλων.

Το να ενημερωθούν για τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του παιδιού είναι ένας τρόπος να ξεκινήσουν.



Επίσκεψη στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο



Στις 25-27 Νοεμβρίου του 2003 μέλη της διαπολιτισμικής ομάδας της Κλίμακας είχαν την ευκαιρία να παρευρεθούν στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο στις Βρυξέλλες, ύστερα από πρόσκληση της Ευρωβουλευτού και Προέδρου της "Επιτροπής Δικαιωμάτων των Γυναικών και Ίσων Ευκαιριών", κας Άνας Καραμάνου.

Σκοπός της επίσκεψης στην οποία συμμετείχαν Ελληνίδες τοιγάνες από το Κέντρο Ημέρας Ζεφυρίου, ήταν η ενημέρωση για τη δομή και τη λειτουργία των Ευρωπαϊκών θεσμών καθώς και η παρακολούθηση της συνεδρίασης της Επιτροπής Δικαιωμάτων των Γυναικών και Ίσων Ευκαιριών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.

Κατά την διάρκεια της συνεδρίασης της Επιτροπής συζητήθηκαν θέματα που αφορούν στα δικαιώματα των γυναικών και στις περιπτώσεις παραβίασής τους αλλά και στα μέτρα που έχουν ληφθεί και στις προσπάθειες που γίνονται για την ίση μεταχείριση των γυναικών σε όλους τους τομείς.

Ως προτεραιότητα της Επιτροπής έχει αναδειχθεί η καταπολέμηση της διακίνησης γυναικών και παιδιών (Trafficking) και μάλιστα σύμφωνα με την απόφαση του "Τάμπερε" που προβλέπει τη δημιουργία ενός κοινού χώρου ασφάλειας, δικαιοσύνης και ελευθερίας μέχρι την 1η Μαΐου του 2004, θα πρέπει να εναρμονιστεί η νομοθεσία των χωρών - μελών έτσι ώστε να γίνονται κοινές δράσεις για τα διεθνώς οργανωμένα εγκλήματα.

Επιπλέον, ιδιαίτερο ενδιαφέρον είχε η παρουσίαση της κας Angela Koczé, Διευθύντριας του Ευρωπαϊκού Γραφείου Πληροφοριών για τους Roma στις Βρυξέλλες, που είχε προσκληθεί στην Κοινοβουλευτική Επιτροπή

προκειμένου να μιλήσει για την κατάσταση των Roma στην Ευρώπη και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες που ανήκουν στην φυλή αυτή. Η κα Koczé τόνισε ιδιαίτερα ότι βάσει κοινωνιολογικών μελετών ο αριθμός των Roma που ζουν στην Ευρώπη υπολογίζονται στα 7-9.000.000, ενώ οι γυναίκες Roma υφίστανται διπλή διάκριση που σχετίζεται τόσο με τη διάσταση του φύλου όσο και της φυλής.

Σχετικά με το θέμα της βίας κατά των γυναικών Roma αναφέρθηκε ότι τα τελευταία χρόνια ανησυχητικές διαστάσεις αρχίζει να λαμβάνει για τις γυναίκες αυτές το πρόβλημα της σωματεμπορίας, ιδίως σε χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης. Επιπλέον αναφέρθηκε ότι ιδιαίτερα σοβαρό είναι το πρόβλημα της οικογενειακής βίας, και ότι συχνά γίνεται αποδεκτή αυτή η μεταχείριση γιατί οι γυναίκες που ανήκουν στην φυλή Rom έχουν κοινωνικοποιηθεί έτσι ώστε να είναι υποτακτικές. Αλλά και διάφορα taboo (ο εξαναγκασμός σε γάμο σε πολύ ανώριμη ηλικία, η απαγόρευση των προγαμιαίων σχέσεων, κ.τ.λ.) τα οποία έχουν τις ρίζες τους στην παράδοση των Roma και συντηρούνται μέχρι και σήμερα, οδηγούν σε παραβίαση των δικαιωμάτων των γυναικών Roma.

Συμπερασματικά τονίσθηκε ότι καμία κουλτούρα και καμία παράδοση δεν μπορεί να αποτελέσει δικαιολογία για την καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και για την πρόκληση διακρίσεων και για το λόγο αυτό χρειάζεται να ξεκινήσει διάλογος μεταξύ των φορέων, των κοινοτήτων των Roma και της πολιτικής, προκειμένου να αντιμετωπιστούν τέτοιου είδους προβλήματα.

Βέρα Λάγγαρη

από τη ζωή της ΚΛΙΜΑΚΑΣ

Της Αντας Αλαμάνου

ΚΥΡΙΑΚΗ ΜΕΣΗΜΕΡΙ ΣΤΟ ΓΚΑΖΙ

Οδός Ορφέως, κοντά στα "σίδερα", το "οικόπεδο" της ΚΛΙΜΑΚΑΣ φιλοξενεί το Εργαστήρι Ανακύκλωσης Χαρτιού, και όχι μόνο, μονοπωλώντας επί μήνες συζητήσεις και απόψεις για στρατηγικές και προγράμματα πολέμια του κοινωνικού αποκλεισμού.

Ανάμεσα σε τόνους ανακυκλώσιμου χαρτιού, λογής - λογής μικροαντικείμενα, μπάζα, παλιοσίδερα, και ό,τι άλλο κουβαλά την ταυτότητα του περιττού και άχρηστου, βρήκα την "παρέα" της Ορφέως 102 να έχει κτίσει εκεί το καινούργιο μας στέκι.



Με πολλά προβλήματα, καθυστερήσεις, υλικά αγορασμένα εκ του μη έχοντος, με προσωπική εργασία και μεγάλη δόση εθελοντισμού από φίλους, άμεσα ενδιαφερόμενους και συνεργάτες, κάμποσοι από τους αστέγους μας απέκτησαν επιτέλους προσωπικό χώρο - μικρό αλλά ηλιόλουστο- για να στεγάσουν, προσωρινά ή μη, όνειρα για ένα καλύτερο αύριο.



Κυριακή μεσημέρι στο Γκάζι, στο "οικόπεδο", σε μια πρόχειρη κουζίνα, με ελάχιστο εξοπλισμό και περίσσεια όρεξη, ο κυρ-Νίκος, νυν στεγασμένος και ταλαντούχος μάγειρας, ετοίμαζε το φαγητό μας στον απόηχο συζητήσεων και λαϊκών τραγουδιών από ραδιοκασετόφωνο του '70, πολύτιμο απόκτημα της αποδεδειγμένης πλέον ρακοσυλλεκτικής μας συνήθειας.

Η ΚΛΙΜΑΚΑ ήταν εκεί. Με τη ματιά στραμμένη στο αύριο, άκρως ευχαριστημένη και πλήρης από το σήμερα.





ΜΙΑ ΞΕΧΩΡΙΣΤΗ ΒΡΑΔΙΑ

Στο Γκάζι, ανήμερα στα Εισόδια της Θεοτόκου, το "Κέντρο" γεμάτο κόσμο ανέδευε μια ξεχωριστή ατμόσφαιρα για όλους εμάς που συνηθίσαμε δύο χρόνια τώρα να συμμετέχουμε ανελλιπώς στο καθιερωμένο παρασκευαστικό γεύμα των Αστέγων.

Η Ελένη, ο Κώστας, ο Νίκος, ο Μάνθος, η Κούλα, η Αλεξάνδρα, και άλλοι φίλοι, πολλοί από παλιά και άλλοι καινούργιοι, όλοι μαζί γιορτάσαμε τα γενέθλια της Σοφίας. Περίσσειαν τα γέλια και τα αστεία, τα πιάτα όλα γεμάτα να χορτάσουν όλοι, ψάρια φρέσκα που μας χάρισαν, καλομαγειρεμένα όπως πάντα από τον κύριο

Τάκη, εθελοντή φίλο, που με κατάθεση ψυχής (και όχι μόνο!) μήνες τώρα στηρίζει το Πρόγραμμα Αστέγων.

Ανάμεσα σε αμήχανα χαμόγελα και έκδηλη περιέργεια ανακαλύψαμε στο διπλανό δωμάτιο κρυμμένη την έκπληξη της βραδιάς. Ρούχα πολλά, καινούργια, μεταχειρισμένα, για όλα τα γούστα και όλες τις ανάγκες, δωρεά κάποιων φίλων που ανταποκρίθηκαν με αγάπη και κατανόηση.

Ήταν πράγματι μια ξεχωριστή βραδιά.

Όπως άλλωστε και όλες οι βραδιές που χρόνια τώρα ζούμε κοντά σε αυτούς που ξέρουν πια πολύ καλά ότι στη ζωή "τα πάντα είναι δρόμος"...

ΣΤΙΣ ΦΥΛΑΚΕΣ ΤΗΣ ΑΥΛΩΝΑΣ

Στις 24 Νοεμβρίου 2003, στις φυλακές της Αυλώνας, μέλη της επιστημονικής ομάδας της ΚΛΙΜΑΚΑΣ σε συνεργασία με την Κοινωνική Υπηρεσία των φυλακών γιορτάσανε μαζί τα γενέθλια δύο "φίλων" που είναι ενταγμένοι στο "Πρόγραμμα Στήριξης Ανήλικων Παραβατών".

Στο περιβάλλον της φυλακής, οι τούρτες, τα κεράκια, οι ευχές και τα γέλια ανέδειξαν τη πραγματική διάσταση της προσπάθειας για **επανένταξη** που οφείλει πάνω από όλα να στηρίζει τις ανθρώπινες αξίες και να διασφαλίζει τη δυνατότητα συμμετοχής σε μικρές και μεγάλες χαρές.



Ο ΚΩΣΤΑΣ ΒΟΥΤΣΑΣ ΣΤΟΝ ΞΕΝΩΝΑ ΤΗΣ ΚΛΙΜΑΚΑΣ

Στα τρεισήμισι χρόνια λειτουργίας του Ξενώνα Αποασυλοποίησης γίναμε μάρτυρες αλλά και συνοδοιπόροι της προσπάθειας των 12 ενοίκων του να ενταχθούν ξανά στην κοινωνία και να συμμετέχουν ισότιμα σε όλες τις εκφάνσεις της ζωής.

Αφουγκραζόμενοι τις βαθύτερες ανάγκες και επιθυμίες τους πετύχαμε πολλές φορές την υλοποίηση ονείρων τους που έμειναν για πολλά χρόνια ανικανοποίητα υπό το βάρος της ψυχικής ασθένειας και του εγκλωβισμού τους στο άσυλο.

Μία από αυτές ήταν και επιθυμία τους να γνωρίσουν από κοντά έναν ηθοποιό, να συναντήσουν για λίγο τον λαμπερό κόσμο του κινηματογράφου και του θεάτρου. Έτσι γνωρίσαμε από κοντά τον κ. Κώστα Βουτσά, τον αγαπημένο τους ηθοποιό, που για πολλά χρόνια χαρίζει, μέσα από τις ταινίες του, αυθόρμητο γέλιο.

Η πρώτη επαφή έγινε στο Θέατρο. Όπου οι ένοικοι παρακολούθησαν την παράσταση και ενθουσιασμένοι εξέφρασαν την επιθυμία να καλέσουν τον κ. Βουτσά στο δικό τους σπίτι. Ανταποκρινόμενος στο κάλεσμα, ο κ. Βουτσάς γνώρισε από κοντά όλους τους ενοίκους του Ξενώνα, δίνοντας μεγάλη χαρά και ικανοποίηση και την βεβαιότητα ότι ο "δικός τους Κώστας" είναι πράγματι εκείνος που, μέχρι τότε, γνώρισαν και αγάπησαν μόνο από μακριά.

Η συνάντηση αυτή άφησε στους ενοίκους του Ξενώνα ένα γλυκό συναίσθημα, και για εμάς τη διαπίστωση ότι ο δρόμος της επανένταξης περνά απαραίτητα μέσα από την ικανοποίηση της βαθύτερης ανάγκης τους για αποδοχή από τους άλλους.

